

İletişim Süreci Açısından Öğretmen Nitelikleri

Rahim ÇİMEN¹

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

Makale Bilgisi

Makale Geçmişi

Geliş Tarihi: 17.12.2024

Kabul Tarihi: 14.06.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Anahtar Kelimeler:

İletişim

Öğretmen Nitelikleri

Din Öğretimi

ÖZET

İletişim insan hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar birbirleriyle sürekli bir şekilde iletişim kurarlar. Bu iletişim sonucunda, yaptıkları işlerde başarı elde ederler ya da başarısız olurlar. İşinde başarılı olmak isteyen kişiler etrafındaki insanlarla iyi bir iletişim kurmak durumundadır. İyi bir öğretmen de öğrenci ve velileri ile etkili bir iletişim kurmak zorundadır. Eğitim süreçlerinde öğretmenlerin kurdukları doğru iletişim öğrencilerinin başarılı olmalarında önemli bir etkidir. Eğitim iletişim süreçlerinde öğretmenin sözlü ya da sözel olmayan iletişim becerilerinin öğrenci başarısındaki etkisi dikkatle değerlendirilmelidir. Bu çalışmada eğitim süreci içerisinde kaynak olarak tanımlanan öğretmende bulunması gereken iletişim niteliklerinin neler olduğu kuramsal olarak araştırılmıştır. Araştırma kaynaklarına bağlı olarak öğretmenlerin iletişim süreci açısından hangi niteliklere sahip olmaları gerektiği tespit edilmiştir. Çalışmada öncelikle kaynaklar taranarak genel iletişim içerisinde iletişim öğelerinden olan, kaynakta bulunması gereken nitelikler tespit edilmiştir. Bu araştırmada genel iletişim açısından kaynak olarak tanımlanan öğretmenin nitelikleri açıklanmıştır. Sonrasında, eğitim iletişimi açısından hangi niteliklere sahip olmaları gerektiği araştırılarak tespit edilmiştir. Genel ve eğitim iletişim süreci açısından öğretmenlerin niteliklerinin neler olduğu birlikte değerlendirilip açıklanmıştır. Aynı zamanda çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri açısından da konu incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri içerisinde iletişim temelli niteliklerin ne ölçüde ele alındığı değerlendirilmiştir.

Teacher Qualifications in terms of the Communication Process

Article Info

Article History

Received: 17.12.2024

Accepted: 14.06.2025

Published: 30.06.2025

Keywords:

Communication

Teacher Qualifications

Religious Education

ABSTRACT

Communication is a vital aspect of human life, occurring continuously between individuals. The outcomes of this communication often determine success or failure in professional endeavors. For those aiming to excel in their work, effective communication with surrounding individuals is essential. Likewise, a proficient teacher must communicate effectively with both students and parents. Effective communication by teachers in educational contexts is a critical factor in student success. In educational communication, the influence of a teacher's verbal and non-verbal skills on student achievement warrants careful consideration. This study theoretically examines the communication skills that should be present in teachers, conceptualized as essential resources within the educational process. Based on

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

existing literature, the specific communication competencies required of teachers were identified. Initially, general communication competencies were outlined by reviewing relevant sources. The study then clarifies the qualities of teachers as communicative resources and details the competencies needed in educational settings. Both general and educational communication competencies of teachers are analyzed and discussed comprehensively. Additionally, this study examines the inclusion of communication-based competencies within the Ministry of National Education's General Qualifications for the Teaching Profession, evaluating the extent of their emphasis.

To cite this article:

Çimen, R. (2025). İletişim Süreci Açısından Öğretmen Nitelikleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 258-285. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2025.130>

***Sorumlu Yazar:** Dr. Rahim ÇİMEN, rcimen@erbakan.edu.tr

İletişim, insanın toplumsal ve bireysel yaşantısında dikkat etmesi gereken önemli bir konudur. Bu nedenle iletişim gerek toplumsal gerekse bireysel olarak birçok alanda insanın karşısına çıkar. Bu konu aynı zamanda farklı bilim dalları tarafından da ele alınmıştır. Bu nedenle Sosyoloji, psikoloji, yönetim bilimleri, dil bilim, sibernetik vb. disiplinler konuyu kendi alanları açısından değerlendirmiş ve farklı şekillerde tanımını yapmışlardır (Kaya vd., 2019: 4). Birçok bilim dalında iletişim kavramı ele alınmış ve böylece ilgili olduğu alanın bakış açısından etkilenecek tanımlanmasına çalışılmıştır. Toplumun içindeki farklı bakış açıları ve değişik alanlarına göre de tanımlar çeşitlenmiştir. Bunun nedeni iletişimin, insanları, toplumları yakından ilgilendirmesidir (Aydın, 2009: 19). İletişimin birçok farklı tanımının yapılmasının nedenlerinden biri de iletişimin disiplinler arası bir alan olarak gelişmesidir (Güngör, 2011: 17). Alanda yazılı kaynakların taranması yöntemiyle yapılan araştırmalarda iletişim sözcüğünün 4560 farklı şekilde kullanıldığı ve daha sonra 15 anlamı olduğu belirlenmiştir (Aktaran: Zıllıoğlu, 2014: 22). Bu da iletişim kavramının birçok disiplin için ne derece önemli olduğunu ve çalışmalarını etkilediğini göstermektedir. İnsanın her anında ve her alanda karşı karşıya kaldığı ve gelişimine katkı sunan bir kavram olan iletişimin, Dance ve Larson tarafından 1972’de yapılan bir araştırmaya göre 126 değişik tanımı bulunmuştur. Bu tanımlardan birkaç tanesi şu şekildedir (Aktaran: Kaya vd., 2019: 4-5).

- İnsanın duygularını, kendine ait düşüncelerin veya elde ettiği bilgilerin her türlü yolla başkalarına iletilmesi, bildirilmesi, karşılıklı haberleşme, iletişim.
- İletişim, psiko-sosyal açıdan iki kişiyi karşılıklı ilişki içine sokan bir durumdur.
- İletişim, bilgi/sembollerin üretildiği sonrasında iletildiği, giden ve gelen mesajların anlaşılıp yorumlandığı bir süreçtir.

İletişim karşılıklı konuşma, iyi ilişkiler kurma, ifade edilenleri anlama, karşılık verme vb. durumların ötesinde daha kapsamlı bir anlama sahiptir. Aslında insanla başlayan ve neticesinde birtakım değişimlere uğrasa ve farklılaşsa da insanla biten bir süreçtir (Küçük Vd., 2012: 3). Bizde iletişim olarak kullanılan kavramın batıda kullanımı Latince *communis* sözcüğünden türetilen *communication* kelimesidir. Ortak, ortak kılmak, ortak olma ve haberdar verme anlamlarına gelmektedir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 5). Aynı zamanda bu kelime ortaklığın yanı sıra birlikte olmayı ve toplumsallaşmayı da içine almaktadır (Yatkin, 2003: 42; Zıllıoğlu, 2014: 22). Bu kavramdan anlaşıldığı üzere ortak olmayı ve toplumsallığı ifade ederken bireyler arası ilişkilerin gerçekleşmesi, oluşumu ve sürecini içine alan kapsamlı anlamları ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre ise iletişim kelimesi, 1. İsim olarak duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim. Ve 2. isim, teknik anlamda telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, iletişim anlamlarında kullanılmıştır (TDK, 1998: 1067). İletişim kelimesine bakıldığında, iletişimin kavramsal kökünde toplumsal bir tarafın olduğu da söylenebilir. İletilen her türlü bilgi, değer ve kavramın toplumsal açıdan bireylerin karşılıklı etkileşim sağlamak için yaptıkları bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Bu ifadelerle göre özetle iletişim, en az iki kişinin karşılıklı yaptıkları, birbirlerine bilgi, duygu, düşünce ve yaşantılarını belirli yollarla aktardıkları psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir süreç olarak (Kaya, 2019: 5). veya kişilerin bilgi, duygu ve fikirlerini karşılıklı olarak aktardıkları bir süreç olarak (Cebeci, 2018: 125). tanımlanabilir.

İletişim başlangıcından önceki ve sonraki durumların etkili olduğu bir süreçtir. İletişim başlama anına kadarki insan yaşantıları, geçmişi, iletişim anında elde edilen bilgiler, davranışlar, sonrasında ortaya çıkan davranışlar ve bu davranışların ortaya çıkardığı uzun yıllarca devam edebilecek etkileri bu sürecin basit olmayan karmaşık bazı durumları içine aldığı göstermektedir.

İletişim, iki kişinin konuşarak gerçekleştirdiği bir mesaj alışverişi olarak ifade edilemez. Bazen iletişim konuşmadan insanların anlaştıkları ve mesajlarını ilettikleri bir durumdur. Öğretmenin sınıfa

girdiğinde kaşlarını çatması, yüzünün gergin olması öğrencilere birtakım mesajlar verir. Dersin ortasında öğrencilerin dersin düzenini bozacak davranışlar sergilemesi neticesinde öğretmenin bir anda susması ve dikkatlice öğrenciler doğru bakması da bir mesaj iletir ve öğrenciler bu durumu anlayabilirler. İletişim karşılıklı iki kişinin konuşması şeklinde ifade edilmesi eksik olacaktır. Aslında derinlikli bir ilişkiler süreci olarak ifade edilebilir. Zihinlerde iletişim süreci bazen beklemeye alınır vakti geldiğinde tekrar başlar ve devam eder.

İletişimde mesaj ilk ileten unsur kaynak olarak mesajın iletildiği kişiler de alıcı olarak ifade edilir. Kaynak ve alıcı süreç boyunca etkileşim içinde olur ve bazen kaynak alıcı, alıcı da kaynak konumuna geçebilir. Böylece sürekli bir etkileşim gerçekleşir. Bu durum öğretmen ve öğrenci arasında sınıfta oluşan iletişimde de meydana gelir. Dersini anlatan mesajlarını ileten öğretmen karşılığında alıcı olan öğrenciden de geri bildirimler alarak karşılıklı etkileşimi sağlar. Bazen öğrenci de kaynak durumunda olabilmektedir. Davranış değişikliği ve bilgi aktarmayı amaçlayan öğretmen bu süreci böylece devam ettirir. Bu süreç karşılıklı olarak eğitimsel amaçlar doğrultusunda karşılıklı rollerin değişiklik gösterdiği bir şekilde devam eder.

İnsanın fiziksel durumu, psikolojik yapısı ve sosyolojik yapısındaki duyuşsal, bilişsel, ruhsal olarak elde ettiği haller iletişim sürecini etkilemektedir. Öğretmenin dersine girdiği sınıflarda aktardığı mesajlar öğrenciler tarafından farklı şekillerde algılanıp anlaşılmakta ve buna göre farklı mesajlar oluşturabilmektedir. Öğrencinin derse girmeden önceki ruh hali sıkıntılı ise öğretmenin mesajlarına olumsuz bir bakış oluşabilmektedir. Bu olumsuz durumdan öğretmen de etkilenabilmekte ve bunun sonucunda bazen fikri ve sözlü olarak çatışmalar yaşanabilmektedir.

Araştırma İletişim kavramı ve iletişim öğeleri çerçevesinde öğretmen niteliklerinin neler olabileceğini tespit etmek amaçındadır. Bu nedenle iletişim konusu kapsamında ve bu çerçevede yapılmıştır. Özellikle öğrenci öğretmen arasında oluşan iletişim konusuna odaklanılmıştır.

İletişimin Önemi

Toplumsal bir varlık olarak yaşayan insan, var olduğu günden itibaren kendisini, hayatının tüm alanlarında çevreleyen, bir ilişkiler ağı içinde bulur ve bu ağ insana, hayatı boyunca toplumsal çevrenin bir ferdi olabilmesi için yardımcı olur (Furat, 2009: 38). İnsanın toplumun bir ferdi olabilmek için sürekli çevresinde olanlarla iletişim halinde olması gerekir. Formal ve informal şekilde kurduğu iletişim sayesinde kendisini toplumsal yapıya uygun hale getirir. Almış olduğu eğitim sayesinde de toplumsal bir varlık olarak kendisine bir statü ve rol belirler. İletişim tüm insanlar için vazgeçilmez bir kavramdır. İnsan dünyaya geldiğinden itibaren bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde iletişim kurar (Gürüz ve Eğinli, 2011: 1). İletişim deyince akla insan gelir. Çünkü iletişim insanı insan yapan temel unsurlardan biridir (Güngör, 2011: 11). İnsanın bulunduğu her yerde iletişim bir gerekliliktir (Açıkalın ve Turan, 2018: 31). İnsanın varlığını sürdürebilmesi için kendi dışındaki varlıklarla iletişim halinde olması gereklidir (Kayaalp, 2002: 14). Her davranışın, düşüncenin, ilişkinin arkasında isteyerek ya da istemeden aldığımız ve verdiğimiz mesajlar nedeniyle, iletişim yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olmuştur (Zıllıoğlu, 2014: 24). İletişim, toplumsal yaşamın tüm alanlarında bireylerin birbirleri arasındaki ilişkilerini düzenlemekte iş, aile ve sosyal ortamlarındaki başarısını, mutluluğunu, mutsuzluğunu belirlemede önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Küçük Vd., 2012: 1). İnsan ilkel denilebilecek ilk zamanlarda bile diğer varlıklara benzemeyen bir şekilde her zaman tek başına yaşamak yerine toplumsal olarak yaşamayı tercih etmiş, tercihini toplumsal yaşamdan yana kullanmıştır. Bu nedenle de toplumsal hayatın ve insan olmanın temel gereği olarak her zaman iletişim kurmaya çalışmış ve iletişim kurmanın çeşitli yollarını aramıştır (Güngör, 2011: 11).

İletişim Süreci ve Temel Öğeleri

İletişim kendi içinde farklı ilişkileri içeren, karmaşık ve çok basit olmayan bir süreçtir. İnsan hayat boyu elde ettiği bilgileri, deneyimleri ve anlayışları iletişim yoluyla başkalarına aktarır. Bu birbirini izleyen ve birbirine bağlantılı bir şekilde devam eden bir aktarım sürecidir. Ancak sadece sözlü olarak devam eden bir süreç değil aynı zamanda farklı iletişim yöntemleri ile de sürdürülen bir yapıdır. Bu nedenle birbirini tamamlayarak gelişen bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreç içinde ilişkiler belirli bir düzen içerisinde ilerler ve buna bağlı sonuçlar elde edilir. Bu iletişim süreçlerinde de insan hayatında bir takım gelişim ve değişimler olur. Tüm bu ortaya çıkan pozitif ve negatif değişim ve gelişmeler iletişim süreci olarak ifade edilmiştir. Birey açısından incelendiği zaman iletişim, şimdiki mevcut durumların geçmişle bağlantısı olan ve kökleri geçmişe dayanan bir süreç olarak ifade edilebilir. İletişime geçtiğimizde, geçmişteki tüm yaşadıklarımız, elde ettiğimiz birikimlerimiz, başarılarımız hatalarımız aynı zamanda geleceğe dair umutlarımız ve beklentilerimiz de bu sürece dâhil olur (Zıllıoğlu, 2014: 91). İletişim süreç ile ilerlediğinden bu sürecin ilerlemesinde katkı sunan bir takım temel öğeler bulunmaktadır. Bu öğeleri kaynak, alıcı (hedef), mesaj, kanal, geri bildirim şeklinde ifade edebiliriz (Mısırlı, 2013: 2; Gökçe, 2013, 41; Yatkın, 2003: 45). Geri bildirim bazıları tarafından bu sürecin ögesi olarak kabul edilmemiştir (Zıllıoğlu, 2014: 92; Kaya, 2019: 7). Bunun sebebi iletişim kuramlarından veya çeşitlerinden bazılarının iletişim öğelerini kendi yaklaşımlarına göre belirlemelerindendir. Geri bildirim dışındaki diğer öğeler, genel olarak belirlenen öğelerdir. İletişimin tüm süreçleri değerlendirildiğinde, kaynak, mesaj(ileti), kodlama, kod açma, kanal (oluk), alıcı (hedef), geri-bildirim (yansıma) ve gürültü şeklinde öğeler kabul edilmiştir (Küçük Vd., 2012: 7-13).

Kaynak

Kaynak iletişim sürecini başlatan temel öğedir. İletişimin her türünde bu süreci başlatan bir kaynak vardır. Kaynak kavramı yanında gönderici, verici gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Güngör, 2011: 21; Kaya, 2019: 7). Kaynak kavramı iletişim biliminde yaygın olarak kullanılan ve kavram olarak yerleşik hale gelen (Communicator) teriminin karşılığı olarak ifade edilmektedir. Kaynak kavramı içerik olarak çok geniş anlamda kullanılmaktadır. Bazen bir konuşmacı, bazen bir sunum yapan kişi, bazen de bir yazar olarak değerlendirilmektedir. Kitle iletişiminde ise mesajın iletilmesini sağlayan, yayını hazırlayan kişi ya da kişileri kapsayabilir (Gökçe, 2013, 41).

“Kaynak, algılama, seçme, düşünme, yorumlama, süreçlerinde ürettiği anlamlı iletileri simgeler aracılığı ile gönderen kişi ya da kişilerdir.” (Zıllıoğlu, 2014: 93). Kaynak, gönderici birtakım kanal ve araçlar sayesinde, aktarmak istediği her şeyi başkasına aktaran, ileten, gönderen ve iletişim sürecini başlatan kişidir denilebilir. Kaynak mesajı ileten kişi veya radyo televizyon, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarından biri olabilir. Kaynak içeriği sözel veya sözsüz olarak kanala bırakan unsurdur. (Aydın, 2009: 25). Bütün bu tanımlar değerlendirildiğinde kaynak, iletişimde çeşitli semboller kullanarak sözlü ya da sözsüz bir şekilde ilk olarak süreci başlatan kişi, grup ya da kitle iletişim araçlarıdır. Kaynak iletişimi başlatması nedeniyle birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler doğru iletişimin gerçekleşmesine neden olur. Eğitim iletişimi sürecinde de kaynak öğretmen olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle kaynakta bulunması gereken özellikler aynı zamanda öğretmende de bulunması gerekli özelliklerdir.

Güvenilirlik

Alicının kendisine gelen iletileri kabul etmesi kaynaktaki bu özelliğe bağlıdır (Ergin, 2012: 36). İletişimi başlatan kaynağın öncelikle, güvenilir olması gerekmektedir. Güvenilirlik niteliği alıcının iletişim sürecini olumlu değerlendirmesine etki edecek, ilerlemesine neden olacak ve etkili bir iletişim sürecine yöneltecektir. Kaynağın kendi alanındaki bilgilerini samimi ve dürüst bir şekilde iletmesi güvenilirliğini sağlayacaktır. Kaynağın etkili olabilmesi ve alıcıyı etkilemesi, alanında uzman olmasının yanı sıra herhangi bir menfaat ilişkisi kurmadan mesajının doğru olarak aktarmasına bağlıdır. Alicının

kabulünün en önemli şartı güvenilir olmaktır (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9). Güvenilirliği bilinen kaynaklar alıcı karşısında daha etkili olmaktadır.

İletişim Becerisi

Kaynağın sahip olması gereken diğer özellik iletişim kurarken bu konudaki yeterliliğidir. Mesajı gönderirken kullandığı beden dili sembolleri ve kodlamadaki becerisi önemlidir. Kaynak, iletişim sürecini başlattığı zaman, sözel yeteneği, ifade biçimi, alıcıya saygı ile karşılık vermesi, empatik tutumu, beden dilini uygun bir tarzda seçmesi, jest mimiklerin ifadeleri il uyumlu olması gibi birtakım özelliklere özen göstermelidir. Kaynağın mesajı iletme yetisi kadar, kullandığı kanallar ve araçların özelliği de uygun olmalıdır. Mesajın uygun kodlar kullanılarak gönderilmesi de önemli bir diğer husustur (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9).

Sevilmek

Alıcılar tarafından kendilerine benzeyen, ortak noktaları olan kaynaklar daha çok sevilmektedir ve daha çok kabul edilmektedir. Sevilen bir kaynak her zaman daha çok ilgi duyulan etkisi fazla olan bir kaynak olarak görülmektedir. Eğitim ve öğretimde aslında sevilen ders veya sevilmeyen ders yoktur. Sevilen, ilgi duyulan öğretmenin anlattığı ders öğrenciler tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Aslında sevilmeyen öğretmenin anlattığı veya sevilen öğretmenin anlattığı ders vardır. Sevilen kaynağın anlattıkları iletişimin etkisini ve gücünü artırmaktadır (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9).

Saygınlık

Kaynağın saygı gösterilen bir kimse olması da iletişimi olumlu yönde etkilemektedir. Saygınlığın oluşmasında tutumların, davranışların nemi yanında ve kaynağın kişilik olarak alıcıya yönelik olumlu bir hava hissettirmesi ve bu konuda belli bir duruş oluşturması önemlidir. Alıcı saygıdeğer olarak gördüğü ve hissettiği kişilere güvenle yaklaşır duyar ve mesajlarına dikkat ederek önem verir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9). Söz ve davranışlardaki tutarlılık ve söz, eylem birliği saygınlığı oluşturan önemli unsurlardır.

Kaynağın Fiziki Görünümü

Fiziksel görünüm, kılık kıyafet şekli kaynağın görünüşünü ifade eder. Kılık kıyafetine, fiziksel görünüşüne önem veren kaynak aslında kendisine saygı duymaktadır denilebilir. Fiziksel görüntünün iyi olması alıcı açısından kaynağa yönelik olumlu bir hava oluşturur. İnsanlar genellikle kıyafetleri ile ağırlanır, karakterleri ile uğurlanır denilebilir. Kaynağın iyi bir iletişim için her zaman ortamına uygun, seçilmiş, düzgün bir kıyafetle iletişime başlaması gerekli, kişisel bakımına özen göstermesi gerekir. Kaynağın fiziksel olarak bakımlı ve düzgün görülmesi her zaman alıcı açısından dikkate değerdir ve önemlidir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9).

Tutumlar

Kaynağın kişiliği ve tutumu iletişimi etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Kişilik, kaynağın kendine ait düşünceleri nedeniyle iletişimin de kendine özgü olmasına etki eder. Bireylerin kendilerine ait toplumsal değerleri, normları ve çeşitli konulardaki değişik tutumları iletişim süreçlerini doğrudan etkilemekte ve iletişim süreci de buna göre şekillenmektedir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 10). Kaynağın alıcılara yönelik tutumları iletişimin ilerleyiş şekline ve sürece etki eder. Tutumların olumlu olması, baskıcı ve sert olmamasına dikkat edilmesi gerekir. Çocuklara yönelik sert davranış şekilleri, sert tutumlar ve sert hareketler dünyada eğitim sistemleri tarafından hiçbir şekilde kabul görmemektedir (Dodurgalı, 1998: 47). Her zaman sevecen ve saygın tutumlar benimseyen öğretmen öğrenci ile olan

iletişiminde kabul görecektir ve başarılı olacaktır. Yaklaşımları da öğrenci açısından farklı bir değerle kabul görecektir.

Empati Yeteneği

Kaynağın alıcıya ilettiği mesajın etkili olmasında empati ile yaklaşım sergilemenin de büyük katkısı vardır. Mesajın nasıl anlaşılabilirliğinin çeşitli şekillerde değerlendirilmesi ve alıcıların anlayabilecekleri şekilde dikkatli aktarılması önemli bir diğer husustur. Empati denildiğinde bir kişinin karşısındaki muhatabının kişisel dünyasını, doğru bir şekilde anlamaya, onun durumunun farkında olmaya çalışma gayretidir. Alıcın duygularını ve duygularındaki derinlikleri anlamaya ve bu duyguların boyutların keşfetmeye çalışma çabasıdır (Akt: Kaya, 2019: 118). Alıcının iyi anlaşılması, empati kurulması, onun mesajı nasıl anlayabileceğini bilerek iletişim kurmak, kaynak açısından güçlü bir özelliktir.

Eğitim Seviyesi

Eğitim düzeyi mesajın aktarılması, alıcı tarafından anlaşılıp kabul edilmesi ve geri dönüşlere doğru cevaplar verilebilmesi için kaynak açısından önemli bir durumdur. İletişimin tüm bölümlerinde kaynağı eğitim düzeyi etkili olmaktadır. Özellikle mesajların oluşturulmasında, hedeften geri gelen mesajların anlaşılıp değerlendirilmesinde kaynağın eğitim seviyesi önemlidir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kaynak açısından daha geniş düşünebilme ve konuya vakıf olma imkânı oluşacaktır. Böylece doğru akıl yürütme sayesinde alıcıyı etkileyerek kaynağın inanılır ve güvenilir kabul edilmesi sonucunu ortaya çıkaracak, alıcının nezdinde gelen mesajı kabullenme ve ikna olma durumu gerçekleşecektir (Yatkın, 2003: 47). Okumayan araştırmayan ve eğitim seviyesi düşük kişilerin alıcıyı ikna etmeleri ve kabul görmeleri zor olacaktır.

Çevresel, Toplumsal ve Kültürel Ögeler

Kaynağın yaşamış olduğu çevreyi iyi tanıması, toplumun kültürel yapısının farkında olması iletişim sürecinde kendi ifade etmek istediği duygu ve düşüncelerini alıcıya mesaj olarak aktarmasında farklı etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle etkili olmak isteyen bir kaynağın yaşadığı çevrenin ve toplumun kültürel yapısını tanıması gerekmektedir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 11). İçinde yaşadığı toplumun, ortamında bulunduğu toplumsal yapının normlarını ve kurallarını bilmeyen bir kaynak alıcılar tarafından kabul görmeyebilir ya da endişe ile karşılanabilir. Bu durum da iletişimi olumsuz etkileyebilir.

Hedef-Alıcı

İletişimde hedef, mesajın kendisine ulaşması ve algılaması istenen kişi, hedef (recipient) şeklinde kavramsal olarak ifade edilmiştir. Hedefe örnek verecek olursak televizyon izleyicisi, radyo dinleyicisi, ders dinleyen öğrenci, bir mailin kendisine ulaştığı kişi olarak söyleyebiliriz (Gökçe, 2013, 43). Zıllıoğlu'nun tanımına göre hedef/alıcı, "kaynaktan gelen iletileri belli biyolojik ve psiko-sosyal süreçlerden alıp yorumlayan ve bunlara sözlü, sözsüz tepkide bulunan kişi ya da gruplardır." (Zıllıoğlu, 2014: 93; Mısırlı, 2013: 4). İletişimde alıcının bilgileri, düşünceleri, duyguları, deneyimleri, tutum ve inançları, ihtiyaçları, istekleri, amaçları, ilgileri, arzuları, dil yetisi vb. birçok konu kendisine gelen mesajları çözümlemesi, anlaması ve algılamasında etkili olmaktadır (Yatkın, 2003: 50). Kaynak ile alıcı arasında iletişim süreci boyunca bir etkileşim olmaktadır. Kaynak çeşitli sözel veya sözel olmayan işaret ve sembollerle meydana getirdiği mesajı alıcıya gönderir alıcı da kendi deneyimleri, yaşam şekli, kültürel birikimi ve toplumsal çevresinde elde ettiği önceki bilgileri ile gelen mesajı anlar, yorumlar ve tekrar kaynağa mesaj olarak iletir. Bu süreçte kaynak olarak iletişimi başlatan kişi hedef durumuna geçer. İletişim sürdükçe de birbirlerinin yerine geçmeye devam ederler. Mesajı gönderene kaynak mesajı alana da hedef ya da alıcı denilmektedir. Kişilerarası iletişimde karşılıklı mesaj iletilmesi söz konusu

olmaktadır. İletişim halindeki iki kişi sürekli olarak kaynak ve hedef rollerini değiştirmeye devam ederler (Kaya, 2019: 8; Gökçe, 2013: 48). Bu işlemler esnasında meydana gelen rollerdeki değişiklik, birincil kaynağın zihinsel olarak ürettiği, belli bir amaçlar güderek gönderdiği mesajın doğru anlaşılmasına ve etkili bir durumun oluşmasına imkân sağlar.

Mesaj-İleti

İletişimde kaynak tarafından alıcıya iletilmek istenen her şey mesaj ya da ileti olarak ifade edilmektedir. Mesaj kaynak ile alıcı arasında sürekli gidip gelen anlamları taşıyan içeriklerdir. Birtakım anlamları ihtiva eden ve taşıyan mesaj bazen bilgi bazen duygu ve bazen de düşünce olabilmektedir. (Kaya, 2019: 8). İleti bir şeyi başkasına aktarmayı iletmeyi hedefleyen kaynağın meydana getirdiği, sözel, görsel, görsel işitsel şekilde olabilen bir üründür (Zıllıoğlu, 2014: 94). Sözlü ya da sözlü olamayan işaretlerle, belli ortamlarda iletilen her şey mesajdır (Gökçe, 2013: 42). Bu tanımlara göre mesaj, ileti kaynağın alıcıya ilettiği birtakım anlamlar içeren, sözel veya sözsüz işaretlerle ifade edilmiş her türlü bilgi duygu içeriktir. Mesaj, kaynağın alıcıya iletmek istediği duygu, düşünce, davranışların harf, rakam, renk, ses, ses tonu, jest ve mimikler, görsel ve işitsel işaretler, sözlü, yazılı ifadeler şeklinde birtakım kodlamalar yaparak gönderdiği her türlü konudur (Yatkın, 2003: 49).

Kanal ve Araç

İletişimde kaynak ve alıcı mesajları çok farklı şekillerde ve kanallarla iletirler. Bazen sözel, bazen metinler, bazen de resimler şeklinde iletim sağlanır. Kısaca ifade edilecek olursa, iletişim sürecinde mesajların iletildiği tüm araçlara kanal denilmektedir (Kaya, 2019: 9). Kanal iletişimin şekline göre farklılık gösterebilir. Kanal iletişim sürecinin önemli unsurlarından birisidir. Kanal olmadan mesajların iletilmesi mümkün değildir. Kanal iletişimde eylemin gerçekleşmesini sağlarken aynı zamanda iletişime de etki eder. Karşılıklı yüz yüze yapılan iletişimlerde kişinin bedeni, yüzü, giysileri ve sesi kanal olarak adlandırılabilir. Kitle iletişiminde ise radyo, televizyon, gazete ve web tabanlı görüşme programları kanal olarak nitelendirilir (Yatkın, 2003: 49). İletişim sürecinde alıcının durumuna göre kanalın belirlenmesi gerekir. Alıcının durumuna uygun olarak belirlenemeyen kanallar iletişimde olumsuz etki bırakarak başarısız olabilirler. Kaynağın alıcıya uygun ve mesajı en iyi şekilde aktarmasını sağlayacak kanalı tespit ederek kullanması önemlidir.

Kod

Mensubu bulundukları bir kültürün veya alt kültürün tüm üyelerinin ortak kullandıkları anlamları ve herkesçe bilinen bir sistemi ifade eder. Bu anlamlar birtakım simgelerle gösterilir, simgelerin nerede nasıl kullanılacağı ile ilgili tüm kuralları ve gelenekleri ifade eder (Zıllıoğlu, 2014: 103). Kaynağın ilettiği mesajların alıcı tarafından doğru anlaşılması için kaynağın kodlama yaparken toplumsal olarak ortak kabul gören işaret ve sembolleri kullanması gerekir. Kaynak mesajlarını gönderirken bazı işaretleri ve sembolleri kullanarak kodlamalar yapar. Var olan tüm diller sözlü veya sözsüz olarak kullanılan birer koddur (Zıllıoğlu, 2014: 103; Kaya, 2019: 9). Diller aracılığıyla insanlar birbirlerini anlarlar ve iletişim kurarlar. Zıllıoğlu'na göre bir dili anlamak için o dildeki sözcükleri, kavramları bilmek yeterli olmamaktadır. Simgelerin, sembollerin ilgili dilde anlam oluşturacak şekilde nasıl ilişkilendiklerini de bilmek gereklidir (Zıllıoğlu, 2014: 103). Kod, iletişim ortamında herkes tarafından bilinecek şekilde ortak anlamların ifade edilmesine imkân veren işaret ve simgeler olarak iletişim açısından önemlidir.

Kod Açma

Kaynağın ilettiği mesajların alıcı tarafından içeriğinin ve anlamının alınması ve çözülmesi anlamının anlaşılmasıdır (Kaya, 2019: 10). Bir diğer açıklamaya göre de alıcı kaynaktan gelen iletileri bu süreçte algıladıktan sonra çözümler ve zihninde anlamlı mesajlar haline getirir (Gökçe, 2013: 53).

Kod açma işlemi alıcıya ait bir beceridir. Alıcının kodlanarak kaynak tarafından gönderilen mesajları ve anlamları kod aşma işlemini gerçekleştirerek anlaması yorumlaması gerekir. Bu süreçte alıcının kendine ait bazı yorumları, mesaja farklı anlamlar yüklemesi nedeniyle gelen mesajla örtüşmemektedir ve farklı yorumlamalar ortaya çıkmaktadır. Yorumlama alıcının kod açmasından sonra gelen mesajın anlatmak istediklerine yönelik o süreçteki var olan ilişkiler ve şartlar çerçevesinde yeniden anlam verilmesini ifade etmektedir (Gökçe, 2013: 53). Bu nedenle alıcının kaynağı iyi bir şekilde tanınması, bilmesi, gelen mesajları aktarılacak istenen anlamlara göre doğru bir şekilde kod açarak anlaması ve yorumlaması gereklidir. Kod açma işleminde bilgili olmak, yazılı mesajlarda alıcının okuma becerisine, sözel mesajlarda ise dinleme becerisine sahip olduğunu göstermektedir (Cebeci, 2018: 196). İletişimde kod açma da mesajların doğru anlaşılıp yorumlanmasında ve sonrasında yeniden cevaplanmasında alıcıda var olması gereken önemli bir özelliktir.

Geribildirim

İngilizcede feedback olarak söylenen geri besleme, geri iletim, dönüt olarak da ifade edilmekte olan kavram iletişimde geribildirimdir (Yatkın, 2003: 51; Güngör, 2011: 29; Mısırlı, 2013: 5). Kaynağın gönderdiği mesaja yönelik alıcının vereceği tepkiyi bir şekilde kaynağa tekrar ilemesine geri bildirim denilmektedir (Güngör, 2011: 29). Diğer bir ifadeyle alıcının kaynağa yönelik tüm tepkilerine geri bildirim ismi verilmiştir (Mısırlı, 2013: 3). İletişim sürecinin ana öğelerinden birisi olan geribildirim alıcının, mesaj aldıktan sonra kaynağa yönelik vermiş olduğu tepkileri ve geri bildirimleri ifade etmektedir. Bu noktada iletişimin ne derece etkili olduğunu geri bildirimlerden anlaşılabilir. Aynı zamanda geri bildirim sayesinde, kaynak ilk anda iletilen anlamların doğru anlaşılıp anlaşılmadığını fark etme imkanına sahip olabilir. Bu nedenle alıcının geri bildirimleri iletişim açısından önemlidir.

Gürültü

İletişimde süreci engelleyen, bozan ve mesajların doğru anlaşılmasına engel oluşturan her türlü durum gürültü olarak adlandırılmaktadır (Mısırlı, 2013: 7). İletişim sürecinde herhangi bir zaman diliminde iletişimi bozarak istenilen şekilde iletişimin sürmesini engelleyen, bozan, arzu edilmeyen beklenmedik etki ve değişkenlere gürültü denilmektedir (Güngör, 2011: 30). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere gürültü iletişimin doğru ilerlemesine engel olan mesajları ve anlaşılmasına engel olan olumsuz bir durumdur. Bu bazen davranışlar olabilir bazen fiziksel durumlar da olabilir Gürültü nedeniyle mesajlar sürekli olarak engellenmekte ve doğru iletişime engel olmaktadır. Bu nedenle gürültü, kaynak ile alıcı arasındaki iletişim bağına bozacak bir olumsuz durumdur. Sınıfta ders anında oluşan dersi dinlemeye engel olan bazı durumlar da gürültü olarak ifade edilebilir. Eğitim süreçlerinde kaynak olan öğretmenin de iletişimi bozacak her türlü gürültüye karşı tedbir alması gerekir.

Eğitim Öğretimde İletişim

İnsan hayata geldikten sonra toplumsal kültüre uygun bir birey olarak yetişip gelişmesi uzun bir zaman almaktadır. Biyolojik gelişme, öğrenme için belli bir süreç ve çaba gerektirmektedir. İnsan biyolojik gelişimini sağlarken aynı zamanda yaşadığı toplumun kültürünü de dünyaya geldiği çevreden öğrenmektedir. Zaman ilerledikçe toplumsal değerleri yavaş yavaş edinmektedir. Bu süreçte zaman zaman istendik veya istenmedik davranış şekillerini de öğrenmektedir. Toplumsal değerler, örfler ve geleneklerle yoğrulmuş bir çevrede kendi kültürüne göre düşünmeyi ve davranmayı da öğrenmektedir. Böylece zaman geçtikçe toplumsallaşarak hayatını devam ettirir. Bireyin bu serüveninde toplum ve kültürü ile bağ kurarak etkileşimini sağlayan en önemli unsur iletişimdir. Başka bir deyişle öğrenme süreçleri ile iletişim arasında önemli bir ilişki vardır. Öğrenme süreçlerinde birey iletişim ve dil becerilerini geliştirir öğrenmeye devam eder. İletişim yetisi ve dil becerisi geliştikçe de öğrenme hızı artar, bilgi ve düşünme konusundaki yeterlilikleri de kültürel öğelerle yönlendirilerek öğrenme süreci devam

eder (Zıllıoğlu, 2014: 55). Dolayısıyla öğrenme ile iletişim arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Bu nedenle öğrenme faaliyetleri ile iletişim birbirinden ayrılmaz iki temel unsurdur ve birbirinden ayrılmaz bir yapıdadır. Eğitim öğretim faaliyetlerinde bilgi elde etmek, bilginin kullanılması, elde edilen tüm bilgilerin değerlendirilerek kazandırılması, öğrencilerin kazandıkları bilgilere yanıt vermesine bağlı olarak öğretmenlerin iletişim konusunda yeterli bilgilere sahip olmaları önemlidir (Bilgin, 1998: 38). Eğitim öğretim sürecinde kaynak olan öğretmenin iletişim temelinde bazı özellikleri kendisinde bulundurması gereklidir. İletişim sürecinde kaynakta bulunması gereken özelliklerin öğretmende de bulunması gereklidir. Bunun yanında ayrıca öğretmenin iletişim sürecinin tamamını değerlendirdiğimizde şu özellikleri de taşıması ve eğitim yaparken bu niteliklerini yansıtmaması gereklidir. Eğitim iletişimi sürecinde öğretmenlerin kendilerinde bulundurmaları gereken nitelikler şu şekilde sıralanabilir.

Eğitsel Yeterlikler

Dünyada var olan tüm mesleklerin kendine özgü yeterlikleri vardır. İlgili meslekleri yapan kişiler bu özellikleri üzerlerinde taşımaları gerekir. Bu özellikleri kendisinde bulundurmamaları o mesleklerde başarılı olamazlar. Öğretmenlerin eğitsel yeterlikleri ise şu şekilde ifade edilebilir.

Genel Kültür

Tüm öğretmenlerin en temel görevleri öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlamak ve onlara yaşadıkları çevrenin kültürlerini aktarmaktır. Bu temel görevi yürütürken öğretmenler toplumun genel ve yerel bazda sosyal ve kültürel yapısını iyi tanımaları gereklidir (Ergun vd., 1999: 83). Öğretmenlik mesleği geniş çapta bir genel kültür bilgisine sahip olmayı gerektirir. Genel kültür bilgisi, konuların etraflıca değerlendirilmesine imkân sağlar, çeşitli kavramlar ve olgular arasındaki bağların kurulmasına destek olur. Genel kültür sayesinde öğretmen öğrencilere konuları öğretirken başka alanlarla ilgili bağlantıları da aktararak konuların daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bu da kaynak olarak öğretmenin güvenilir olmasını sağlar (Şimşek, 2000: 50). Genel kültür bilgi ve becerileri genel olarak tarih, coğrafya, vatandaşlık, Türkçe, matematik, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, doğal ve kültürel yapının korunması, sivil savunma, aile yapısı, sportif faaliyetler vb. şeklinde geniş ve kapsayıcı bilgileri ihtiva etmektedir (Şahin vd., 2003: 305). Öğretmen genel kültür bilgisi sayesinde derslerini başarılı şekilde öğretirken, konuların kısır döngü içinde aktarılmasını engeller ve öğrencilerin sosyo-kültürel yönden gelişmelerini sağlar.

Alan Bilgisi

Kaynak ileteceği mesaj konusunda iyi bir bilgiye sahip olmalıdır. Mesaj konusunda bilgisi ne kadar yüksek ise o konunun kodlanması ve iletilmesi konusunda da bilgisi aynı oranda yüksek olacaktır (Yatkın, 2003: 100). Genel anlamda iletişim süreçlerinde kaynağın bilgisinin az olduğu konuda mesajı yetersiz göndereceği ve yeterli kodlama yapamayacağı aşikardır. Eğitim iletişimi kurarken de alan bilgisi olmadan ilerleme olmaz. Herhangi bir alan ve konuda aktarım yapacak olan kişilerin ilk olarak o alan ve konuda detaylı, kapsamlı bilgiye sahip olması gerekir. Bu nedenle öğretmenlik mesleğinin formasyonunun büyük kısmını alan bilgisi oluşturur (Şimşek, 2000: 51). Öğrenciler herhangi bir alan ya da konuda öğretmenlerini alan bilgisi bakımından yeterli gördüklerinde ve bir otorite olarak kabul ettiklerinde öğretmenlerinin söylediklerini kabul etmeye hazırdırlar. Öğretmen, alanındaki gelişmeleri sürekli takip edip kendisini geliştirdiğinde, öğrenciler tarafından daha güvenilir bir kaynak durumuna gelecektir (Ergin ve Birol, 2005: 49).

Öğreticilik Becerileri

Öğretmenlik mesleği sadece alan bilgisini çok iyi bilmekle yeterli hale gelmez. Öğretmen alanında bilgili olmasının yanında bilgilerini öğrencilere uygun ve doğru bir şekilde aktarması gerekir. Bunu yapamadığında mesleğinde başarılı olamaz (Özyurt, 1999: 22). Öğretmen öğrencilerine yönelik yapması gerekenleri ve öğretim metotlarını çok iyi bilmelidir. Öğretmenin temel görevi öğrenciye ders konularını en uygun şekilde öğretmektir. Bir konuyu anlatmak yeterli olmaz. Aynı zamanda öğrencinin anlayacağı şekilde sunulması gereklidir. Bunun için de öğreticilik becerileri dikkatli ve uygun şekilde değerlendirilmesi gerekir. Öğretmen sadece bilgi aktaran kişi olmamalıdır.

Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri insanın genel hayatında dikkat etmesi gereken bir özelliktir. Öğretmenlik mesleğinde iletişim kurulan kitle, sürekli gelişim ihtiyacı hisseden ve rehberliğe muhtaç olan öğrencilerdir. Öğretmen kaynak olarak, alıcı durumundaki öğrenciye yönelik yaptığı eğitim sürecinde, kişilik özellikleri ile de birçok mesajlar verir. Bu nedenle kişilik özellikleri ile de iletişim yapan ve öğrencide birtakım etkiler yaratan öğretmenlerin, düzgün kişilik sahibi olmaları önemlidir. Kişilik bireylerin psikolojik tepkileri, anlık biyolojik yapı ve bulunulan ortamla kısıtlı olarak izah edilemeyen genel olarak süreklilik arz eden nitelikler ve eğilimler şeklinde tanımlanabilir (Taymur ve Türkçapar, 2012: 155). Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarının bütünü ile benzersiz ve kendine özgün şekilde hali olarak da ifade edilebilir. İnsanın doğuştan itibaren getirdiği aynı zamanda sonradan sosyo-kültürel çevresinden kazandığı bir takım kişilik özellikleri iletişim sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Kişilik özellikleri iletişimin ilerleyişini de etkilemektedir. İletişimdeki başarıyı sağlayan etkenlerden birisi de kaynağın kişilik özellikleri gelmektedir. Kaynağın taşıdığı kişilik özellikleri onun kurduğu her türlü iletişimde sürecin yönünü, niteliğini ve sonuçlarını etkilemektedir (Cebeci, 2018: 165-166). Kaynakta bulunan kişilik özelliklerinin göstergesi durumundaki tutumları da iletişimin olumlu ya da olumsuz şekilde ilerlemesine etki eden faktörlerden birisi olarak önemli bir konumda yer almaktadır (Certel, 2008: 130). Kaynak olarak görülen öğretmenlerde iletişim açısından bulunması gereken kişilik özellikleri şu şekilde sıralanabilir.

Güvenilirlik

Güvenirlilik kaynağın tutumları nedeniyle alıcının kaynağa karşı oluşturacağı bir duygudur. İletişim sürecinde kaynağın güvenilir olması kendisinin kabul görmesi konusunda önemlidir. Kaynağın alıcı için birçok farklı niyet taşıması söz konusu olabilir. Bu sebeple alıcı durumdakilerin kaynağın niyetlerine güvenmesi önemli bir husustur. Bir kaynağın tarafsız bir gözlemci olmaktan uzak kalması ise güven konusunda kuşku oluşturacaktır. Ve bu kuşkuyla bağlı olarak da söylediklerinin etkisi sınırlı olacaktır (Aydın, 2009: 26-27). İletişim sürecini başlatan kişinin mesajının kabul görmesi güvenilir olmasına bağlıdır. Alanında uzman olmak ve söylediklerinde bir çıkar gözetmemek kaynak açısından güveni tesis eder. Bu da mesajında etkili olmasını sağlar. İletişimi başlatan kaynağın alıcıyı ikna edebilmesi ve kendisinin inandırıcı olabilmesi için güvenilir olması şarttır. Bu süreçte aynı zamanda güvenilirliğin dürüstlük özelliğini de içermesi gerekir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 9-10).

Çekicilik

Kaynağın ilgi çekmesi iletişimde mesajların etkili olmasını sağlar, davranış ve tutum değişikliğine neden olur. Günümüzde reklamlarda ve bazı alanlarda eğitim verirken toplumun dikkatini çeken, beğenilen ve sevilen kişilerin özetle çekici olarak görülen kişilerin kaynak olarak değerlendirildiği görülmektedir. Sınıf ortamında ilgi çeken öğretmen öğrenciler tarafından beğenilir ve derslerin verimli geçmesine etki eder. Öğretmen ve öğrenci arasında ortak yaşam alanlarındaki yakınlık çekiciliği etkilemekte ve öğretmene karşı ilgiyi artırmaktadır. Öğretmenin aktardığı şeyler öğrenci ile ne kadar benzeşiyorsa ve ortak ise çekicilik o oranda artmaktadır. Sınıfta öğretmenin değer ve inançları ile

öğrencinin değer ve inançlarının benzeşmesi ve öğrencinin öğretmeni ile birbirine yakın tutum ve düşüncelerinin olduğunu görmesi, öğretmenin öğrenci üzerindeki etkisi artıracak ve iletişimi daha kolay hale getirecektir. Öğretmenin, öğrencisiyle aynı değerleri paylaşmasa bile, öğrencinin kişilik ve mevcut değerlerine saygılı olmasının öğrenciyi etkilemede katkısı olabileceği düşünülmektedir (Ergin ve Birol, 2005: 52).

Sabır

Sabır eğitim iletişiminde, kaynakta bulunması gereken diğer önemli bir özelliktir. Öğretmenin kendi tutum ve davranışlarına bağlı olarak öğrencilerin yetişeceğini unutmaması gereklidir. Bazen eğitim süreçlerinde her şey olumlu ilerlemeyebilir, istenmeyen durumlar da oluşabilir. Sınıfta öğrenci tutumlarında, öğrenme hızlarında ve algılamalarında farklılıklar olabilir. Öğretmen, öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetmeli ve öğrencilerine karşı sabırla yaklaşmalıdır. Ortaya konan bu sabırlı yaklaşım sayesinde, bir kısım öğrenciler ilave öğrenme fırsatını elde edebilirler (Şimşek, 2000: 56-57). Öğretmen öğrencilerin öğrenme farklılıklarını önemsemeden sabırsız ve aceleci davranışlar gösterdiğinde, öğrencilerin bir kısmında tam öğrenmenin oluşmaması ve gerekli kazanımların elde edilememesi durumu ortaya çıkacaktır. Öğrencinin durumunun kaynak olan öğretmen tarafından en iyi şekilde takip edilmesi ve öğretim süreçlerinin sabırla yürütülmesi gerekir. Başarı ise sabırlı olmanın sonucunda elde edilecektir.

Sevgi-Hoşgörü

Sevmek; ilgilenmek muhatabına karşı duyarlılık göstermektir. İnsanın karşısındakini yok sayması, önemsememesi, dikkate almaması muhatap açısından ağır bir durumdur (Koç, 2011: 74). Hoşgörü karşılaşılan durumları anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görmek ve müsamahakâr davranmak (Akt: Ergun vd., 1999: 77-78). olarak tanımlanmaktadır. İletişimi başlatan kaynak konumundaki kişinin sevilmesi ve hoşgörü ile yaklaşım sergilemesi de iletişimi etkilemektedir. Alıcı konumdakiler sevgi ve hoşgörü ile davranan kaynaklara karşı etkilenmekte bunu bilerek yapmakta, kaynağın aktardıklarından etkilenmekten de bilinçli bir şekilde memnuniyet duymaktadırlar. Hatta kaynağı mutlu edebilecek davranışlar göstermektedirler (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 190). Okul öğrencilerin hayata hazırlık yaptığı, farklı kültürleri tanıdığı ve çeşitli öğrenci yapılarının olduğu bir ortamdır. İnsan yaşamı boyunca iletişim kurarken çok kültürlü ve aynı zamanda bireysel farklılıkların var olduğu çevre içerisinde farklı süreçlerle karşılaşır. Okul içerisinde de iletişim kurarken bu farklılıkların dikkate alınması önemlidir. Farklı ailelerde büyüyen, kendilerine özgü tutumları geliştirmiş ve kültürel farklılığı oluşturmuş öğrencilerin okulda verilen eğitim süreçlerinde öğretmenin bu çeşitliliğe dikkat etmesi, sevgi ve hoşgörü ile yaklaşması gerekir.

Düzenlilik

Düzenlilik, planlı olmayı ifade eden bir kavramdır. Eğitim iletişiminde süreçlerin belirli bir planlama doğrultusunda yürütülmesi gereklidir. Başarılı bir öğrenme süreci için iyi planlama yapılması gereklidir. Bu süreçte öğretmen odağına öğrenciyi almalıdır. Önemli olan öğretmenin sadece anlattığı değil, öğrencinin ne anladığı ve elde ettiği bilgileri nasıl kullanacağını bilmesidir (Ergun vd., 1999: 84). İyi bir öğretmen, öğretme-öğrenme sürecinin her bölümünde sistematik hareket etmeli ve hangi aşamada neler yapacağını iyi bilmesi gereklidir. Plansız ve aklına geldiği biçimde hareket eden bir öğretmen, öğrenciler üzerinde güven oluşturmaz. Aynı zamanda müfredatı zamanında tamamlayamaz. Bu genel prensibin dışında öğretmen her türlü etkinlikte planlı hareket etmek durumundadır (Şimşek, 2000: 58). Sınıfın düzenli yönetilmesinden sorumlu olan öğretmen, eğitim ve öğretimin ihtiyaç duyacağı her türlü fiziksel ortamı ve psikolojik şartları hazırlar. İzleyeceği programı, yöntem ve teknikleri öğrencilerine net bir şekilde açıklar. Öğrencilerin araştırma yapmalarına imkân vererek, yaparak ve yaşayarak

öğrenmelerine yönelik ihtiyaç duyulan yöntem ve teknikleri kullanır (Cemaloğlu, 2014: 132). Öğretmenin eğitim iletişiminde öğretme ve öğrenme işlevini yerine getirirken düzenli ve planlı olması gereklidir. İyi yapılan bir plan, eğitim öğretim faaliyetlerinin verimli ve etkili olmasına katkı sağlar (Aydın, 2017: 57). Eğitim- öğretim süreçlerinin yürütülmesinde ilk sırada öneme sahip olan konu, öğrencilere nasıl yaklaşılabileceğinin, onlara hangi hususların, ne zaman, nerede ve nasıl aktarılacağına iyi bilinmesidir (Öcal, 1991: 47). Öğretmenin iletişim sürecini başlatmadan önce vereceği bilgileri, konuları belirli bir plan içinde, zaman, yer ve mekân durumuna göre sistematik bir şekilde düzenlemesi gerekir. Örneğin öğretmen, okul dışında öğrencileri için gezi yapmak istediğinde gezi öncesinde tüm hazırlıkları, yapılacak tüm faaliyetleri kazanımlara ve amaçlara göre planlamalı ve bunları öğrencilerle paylaşmalıdır. Bu düzenlilikte yapılan faaliyetlerin öğrenci üzerinde etkisi daha fazla olacak kalıcı öğrenme gerçekleşecektir.

Yönlendiricilik

Öğretmenlik mesleğinin gereklerinden birisi de öğrencilerin gelişim düzeylerine göre öğretmenin öğrencilere rehberlik etmesidir. Öğretmen bu rehberlik faaliyetleri kapsamında, öğrencilerin çeşitli konularda gelişimlerine yönelik yönlendirmeler yapmalıdır. Öğrencinin araştırma süreçlerinde, bazı kişisel problemleri aşmasında doğru yönlendirmeye ihtiyacı vardır. Böyle durumlarda öğretmenin öğrencileri yönlendirerek destek olması gereklidir. Öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda karşılaşacakları sorunların çözümüne destek olması önemli bir görevdir. Öğrencinin farklı bakış açılarını görebilmesi ve farklı düşünme yöntemlerini öğrenebilmesi, öğretmenin bu konudaki ilgisine bağlıdır.

İyi bir öğretmen, kendi ders konuları ile ilgili olarak, öğrencilerin karşılaştığı zorlukları fark ederek bunların çözülebilmeye çaba göstermelidir (Şimşek, 2000: 59). Her öğretmenin kendi alanı ile ilgili eğitsel yönden rehberlik etmesi gerekir. Bu yönlendirmeler hem öğrencinin doğru ilerlemesini sağlar hem de kendisinin farklı yöntemlerle sonuca ulaşabileceğini öğrenmesine katkı sunar.

Araştırmacılık

Eğitim öğretim çalışmaları uygulamalı bir alana sahip olması güncel şartların değişimi nedeniyle sürekli gelişmeye açıktır. Gündelik bilgilerin sürekli geliştiği bir ortamda insanın da değişime ve gelişmeye açık olması önemlidir. Kullanılan teknolojilerin ve bilgiye erişim araçlarının sürekli gelişmesi nedeniyle bilgiler de doğal olarak değişmekte ve gelişmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da öğretmenin alıcı konumdaki öğrenciye yeni gelişmeleri aktarması bunun için de araştırmacılık yönünün iyi olması gereklidir. Bunun için de hem eğitim hem de kendi alanındaki güncel konuları ve gelişmeleri takip etmesi öğretmen için vazgeçilmez bir unsurdur. Öğretmenin kendi zamanında öğrendiği bilgilerle yetinmesi ve öğrencilerin yaşadığı zamandaki bilgileri takip etmemesi öğretim süreçlerinde öğrenci ile arasında bir mesafe oluşmasına neden olur. Bu nedenle öğretmenin alanındaki gelişmeleri takip etmesi, araştırmalar yaparak güncel bilgileri edinmesi, teknolojik ilerlemeleri öğrencinin ihtiyacına göre hazırlaması gerekir. Bunların yanı sıra öğrencilerin araştırma yapmalarına yönelik bilgilendirmeler de yapabilmesi için araştırmacılık yönünün her zaman aktif olması önem arz etmektedir. Eğitim tarihi de sürekli gelişmelere tanık olmaktadır. Gerekliklerine ve şartlarına uygun bir eğitim yapmak gerçek anlamda önemli bir çalışma gerektirir ve zorluklar içerir.

Her öğrencinin kendine özgü nitelikleri de düşünüldüğünde bu farklılıkları bir zenginlik olarak görmek ve buna göre eğitim vermek kolay bir iş değildir. Bu şekilde yaklaşım sergilendiğinde bu zenginlikler ve farklılıklar öğrenci gelişimine dolayısıyla toplumsal ilerlemeye katkı sunacaktır. Öğretmen öğrencilerin araştırmalar yaparken kendi kendilerine öğrenme fırsatını da yaratması ve bunu desteklemesi gerekir. Bütün bu zorlu aşamaları ilerletebilmek için de öğretmenin araştırma ve

değerlendirme becerilerine sahip olması öğrenciler için büyük bir fırsattır ve önemlidir (Şimşek, 2000: 59-60).

Beden Dili Sembolleri

Bir hususta düşüncelerimizi aktarırken sözcüklerin yanında beden dili sembolleri ile de tepkiler veririz (Arı ve Deniz, 2008: 133). Öğretmen ve öğrenci iletişiminde sözel iletişim yanında daha da etkili olan sözel olmayan iletişim, beden dili sembolleri çok şeylerin ifade edilmesini sağlar ve etkili olur. Sözcükleri kullanma biçimimizin yanı sıra beden dilimizle, sesi kullanma şeklimiz ve giyim tarzımız ile de sürekli bir biçimde muhatabımıza birtakım mesajlar iletiriz (Moore, t.y.: 114). İletişim süreci olarak görebileceğimiz eğitim öğretimde de beden diline önem vermek gerekir. Özellikle eğitim ortamında öğretmenlerin, beden dilini dikkatli kullanması ve öğrencilerin bu beden dilini anlayabilmelerini sağlamaları gereklidir. Çünkü sözel olmayan iletiler iletişimde kaçınılmaz olarak ortaya çıkmakta ve en önemli bir öge olarak kendisini göstermektedir (Habacı vd., 2013: 1643). Öğretmenin iletişimde etkililiği, ilettiği bilgi içerikli iletilerin yanı sıra beden dilinin etkisine de bağlıdır (Çelik, 2002:132). Sözsüz iletişim denildiğinde, öğretmenin beden hareketleri, ses kullanma becerisi, jest ve mimikleri ile yaptığı iletişim anlaşılır. Bu iletişim şekli diğerlerine göre daha etkili bir iletişim türüdür (Mısırlı, 2013: 21). Bir konuşmacı düşüncelerini ve duygularını karşısındakilere açıklıkla iletmek istiyor ise beden dilinden faydalanmalıdır (Ergin ve Birol, 2005: 96). Sözlü ve yazılı iletişimde birtakım semboller kullanılırken sözel olmayan iletişimde beden diliyle yani sözsüz mesajlarla yapılan iletişim kurulmaktadır (Kaya, 1998: 97). Yüz yüze ilişkilerimizde beden dilinin etkisi çok fazladır. Bu ilişkiler süresince hiç konuşmasak da bedenlerimiz “konuşur”; şüphesiz bu algılamasını ve anlamını bilenler için geçerlidir.

Yüz yüze bir iletişimde, yaklaşık olarak sözcüklerin %10, ses tonunun %30 ve jest ve mimiklerin %60 rol oynadığı söylenmiştir. Bu oranlar, kişilerarası iletişimde oransal olarak farklılaşsa da iletişimde beden dilinin önemli bir oranda etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Zıllıoğlu, 2014: 167). Beden dili sembolleri sözel iletişim her zaman destekleyici, açıklayıcı ve güçlendirici niteliğe sahiptir. Beden dili özellikle duyguların ifade edilmesinde büyük öneme sahiptir. Bu nedenle verilmek istenen mesajın sadece kelimeler yoluyla aktarılması esas mesajın gözden kaçmasına neden olabilir (Yazıcı ve Altun, 2019: 166). İletişimde özetle sözel ifadelerin yanında beden dilinin, jest ve mimiklerin de büyük önemi vardır. Her ikisinin de uyumlu bir şekilde kullanılması gerekir.

Öğrenci-öğretmen iletişiminde, öğrenciler, daha çok beden hareketlerinden etkilenmektedir. Bu yolla öğretmenlerin öğrencilere iletebilecekleri en önemli mesajlar öğrencilerin kendisine güvenmesi ve korkmamalarıdır. Bunu da en basit gülümseyerek sağlayabilirler (Baltacı, 2019: 310). Öğrencileri ile etkili iletişim kurmak isteyen öğretmen, beden dilini iyi bilmeli ve karşılıklı tepkiler açısından oluşan bu iletişim sürecini doğru bir şekilde irdelemeyi öğrenmelidir (Çalışkan vd., 2006: 50). İşinde istekli olan öğretmenler sınıf yönetimi sürecinde sınıf içerisinde gezinir ve yeri geldikçe önemli konuları vurgularken beden dilini kullanır ve göz temasını sürekli yapar derse katılım için onları teşvik eder ve geri bildirimler alır (Özdemir vd., 2004: 91). Eğitim iletişiminde beden dili ve sözsüz iletişimin değerli olduğu aşikardır. Öğretmen birtakım semboller kullanarak öğrencilerine bilgileri ve duyguları aktarır. Öğrencinin omzuna dokunması samimiyetini, başını ileri geri sallaması onayını gösteren öğretmene ait bazı sembollerdendir. Semboller her bölgeye ve kültüre göre farklılık gösterebilir. Öğretmen bu bölgesel farklılıkları bilerek hareket etmeli ve yanlış düşmemelidir. Eğitimsel iletişimde genel olarak beden hareketleri konusunda bir uzlaşma söz konusudur. Eğitim süreçlerinde jest ve mimiklerin, beden kullanımının şekillerinin anlamlarını hem eğitimciler hem de öğrenciler zamanla öğrenmektedirler (Şimşek, 2000: 62).

Görünüş

Kültürlere göre insanların dış görünüşleri kendileri hakkında diğer insanlara mesajlar verir (Kartarı, 2014: 206). İnsanın görünüşü dediğimizde fiziksel yapısı ve kılık kıyafetlerinin tamamı anlaşılır. Kişinin düzgün ve seçilmiş kıyafeti kaynak olarak kendisine olan saygısını ve hedef kitleye gösterdiği özeni ifade eder. Fiziksel yapısı düzgün olan kaynak alıcı kitlede olumlu etki bırakacaktır. (Yatkın, 2003: 48). Düzgün bir fiziksel görünüm iletişim öncesinde bir referans mektubu gibi işlev yapabilir. Bu nedenle fiziksel özelliklerin bazı mesajlar verdiği anlaşılır (Yazıcı ve Altun, 2019: 178). Eğitimci de görünüş olarak kimseyi rahatsız etmemelidir. Saç, sakal, tıraş, makyaj, takılar vb. yönleri ile abartıya kaçmadan temiz ve sade bir görünüme sahip olmalıdır (Şimşek, 2000: 63). Öğrenci ile ilk iletişime geçildiği anda öğretmenin görünüşü çok önemlidir. Alıcının zihninde kısa sürede oluşan ilk imaj ve bakış açısı öğrencide kalıcı iz bırakacağında görünüme dikkat edilmesi gerekir. Öğretmenin vücudu, yüzü, teni, bakımlı olması, saç ve sakalının traşlı olması, elbisesinin temizliği, düzgün olması, aykırı olamayan giyim şekli ve genel uyumu, iletişim sürecinde öğretmen hakkında birtakım kanaatler oluşturur. Öğretmenin genel görünüşü, iç dünyasının muhteviyatı konusunda da öğrenciye bazı fikirler verir. Bu nedenle görünüme dikkat etmek öğretmen için önemlidir.

Giyim

Kılık kıyafet de iletişim sürecinde dikkate değer diğer bir husustur. Giyilen kıyafet insanın durumunu sembolleştirir ve birtakım mesajlar iletir (Kayaalp, 2002: 30). Kaynağın seçmiş olduğu düzgün bir kıyafet kendisine karşı duyduğu güvenin bir delili olabileceği gibi aynı zamanda alıcılara ve muhataplarına karşı göstermiş olduğu bir özenin de göstergesidir. İnsanlar ilk anda kıyafetleri ile ağırlanırlar ve zaman geçtikten sonra da karakterleri ile uğurlanırlar. İnsanlar ilk önce kıyafetleri ile sonrasında da karakteristik özellikleri değerlendirilirler (Gürüz ve Eğinli, 2011: 10). Bu nedenle iletişime girildiği ilk andan itibaren kaynağın kıyafeti, hedefte ilk mesajların oluşmasına neden olur. Genel olarak insanın giyim şekli, kişinin bulunduğu yaşı, mevcut statüsü, rolü, değerleri, yaşam şekli, işi, etnik kimliği, sosyo-ekonomik konumu, grup üyeliği, kişiliği, duygusal durumu, tutumları, ilgi duyduğu alanlar ve cinsel kimliği hakkında diğer insanlara birtakım mesajlar verir. İnsanlar tercih ettikleri kıyafetleri ile ilk anda muhataplarında kendisi ile ilgili özelliklerini kıyafet tercihleri ile böylece iletmiş olurlar (Yazıcı ve Altun, 2019: 179). Kılık kıyafet bireylerin toplumsal statülerini belirleme ve iletişimin düzenlenmesinde, karşılıklı ilişkilerin ayarlanmasında yarar sağlamasının yanı sıra kişilerin beğenilerini, iletişim başladığındaki psikolojik durumu, karşısındakilere karşı duyduğu önemi ya da üstünlük gösterme çabalarını da yansıtır. Bu noktada giyim kuşam şekli sözler ve beden duruşu ile birlikte bir etkiye sahiptir. Özetle, kişiler arası iletişimde önemli olan izlenim oluşturma bakımından, giyim tercihlerinin rolü dikkate değerdir. Kaynağın yerine, zamanına, konumuna uygun olmayan kıyafetler tercih etmesi alıcının kendini önemsiz bir şekilde dinlemesine neden olur. Böylece değerli birçok sözün kaynağın kıyafet tercihi nedeniyle değersizleştiği görülür ya da kaynağın yanlış bir şekilde dinlenmesine neden olur (Zıllıoğlu, 2014: 186). Kıyafetin iletişim sürecinde alıcıyı etkileyen mesajlar içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla sözden önce kıyafetler alıcıya birçok mesaj iletmektedir. Bunun için kaynağın kıyafetine özen göstermesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin giyimi de öğrenci ile olan iletişimde etkili olmaktadır. Öğretmenin giyim tarzları onların dünya görüşleri, ideolojileri, hayat felsefeleri hakkında ipuçları verir. Öğretmen fiziksel görüntüsüne dikkat etmeli, kıyafet tercihinde sadelik ve uyumluluk ön planda olmalı ve çok dikkat çekici olmamalıdır (Bayraktar, 1997: 123). Öğretmenlerin kıyafetlerinde taktıkları bir takım rozetle ve kullandıkları takılar kendi ideolojik görüşlerini öğrenciye aksettirebilir. Öğretmenin tercih ettiği giyim kuşam şekli, kişiliği hakkında karşısındakilere birtakım ipuçları verir. Aşırıya kaçan süslü, uyumlu olmayan ve dikkat çekici giyim tarzı, öğrencilerin zihninde yanlış bir eğitimci imajı oluşmasına neden olabilir. En iyisi temiz ve sade giyinmektir. Normal süreçte bir eğitim faaliyetine giderken, kutlama yapılacak bir partiye ya da operaya gider gibi çok dikkat çekici giyinmek doğru değildir. Bazen çok

rahat bir giyim şekli veya spor giyinmek de uygun olmayabilir. Giyim şekli eğitim yapılacak mekâna, çalışmanın içeriğine, ilgili kurumun kültür yapısına ve muhatapların özelliklerine göre değişmekle birlikte; genel kural olarak, öğretmenin öğrencilere nazaran biraz daha formal giymesi önerilebilir (Şimşek, 2000: 63). Çağımızda giyim konusu çok farklılaşmış durumdadır. Ancak bir öğretmenin her zaman temiz, sade ve aşırıya kaçmayan uyumlu bir tarzda giyinmesi çevresine ve öğrencilerine olan saygısının bir göstergesi olarak düşünülebilir (Ergin ve Birol, 2005: 136). Öğretmenin öğrencilerine karşı kıyafetine özen göstermesi önemlidir. Giyilen kıyafetler sürekli olarak öğrenciye olumlu ya da olumsuz şekilde mesajlar iletir. Aynı zamanda kullanılan takılar, rozetler de ideolojik fikirleri hissettirebilir. Bu tür durumlarda öğrenci öğretmenin kılık kıyafetinden etkilenecektir. Sade ve düzenli giyim tarzı ve renk uyumları öğretmen tarafından özen gösterilmesi gereken önemli hususlardandır.

Duruş

İletişimde görsel davranışlar dikkat çeker ve büyük öneme sahiptir. Görsel davranışlar kaynak kişinin karşısındakileri duygu ve düşünce yoluyla etkilediği görünür şeklindeki davranışların tamamıdır. Kişinin hareketleri, genel bedensel hareketleri, duruş biçimi, jest ve mimikleri görünür davranışları olarak ifade edilmektedir (Koç, 2011: 154). Kaynağın duruş biçimi iletişim sürecinde alıcıyı etkilemektedir. Kaynağın duruş şekli, mesajın iletimi aşamasında, ilgili çevrede durduğu yerler, hareket etme tarzı, vücudun ileri geri hareketleri vb. durumlar nedeniyle karşı tarafta olumlu ya da olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Kaynak kişinin yüzünün alıcıya dönük olması iletişim sürecine tam olarak katıldığını gösterirken yana ve arkaya dönmesi ise iletişimle ilgilenmediğini göstermektedir ve süreci etkisiz hale getirmektedir. İnsanın genel vücut duruş şekli, bedeninin hareketleri, eğitimde ve psikolojik destekler bakımından bazı önemli anlamlar içerir (Yazıcı ve Altun, 2019: 187).

Öğretmenin sınıf ortamında durduğu yer ve bedeninin şekli dikkat edilmesi gereken bir husustur. Beden duruş şekli öğretmen hakkında öğrencide birtakım imajlar oluşturur ve öğretmen bilgiler verir. Sınıfta sıklıkla duraksayan, korkmuş gibi hareket eden ve dersle ilgili notlarına sürekli bakmaya çalışan öğretmen öğrenci karşısında olumsuz bir hava oluşturur. Öğretmenin olumlu bir etki ve izlenim vermesi için konularına hazırlıklı olması, kendinden emin davranışlar sergilemesi, ders araç gereçlerini hazırlayıp düzenlemesi ve hitap ederken öğrencilere bakması ve sınıfa hâkim olarak ders işlemesi gerekir. Öğretmenin konuşurken sürekli öne arkaya doğru hareket etmesi, vücut ağırlığını bir bacadan diğerine vermesi, gereksiz yere masanın gerisine gitmesi, güvensizmiş gibi hareket etmesi neticesinde öğrencilerin dikkatini dağıtacak ve mesajın yerine bu hareketlerin ön plana geçmesine sebep olacaktır. İletişim anında dik duruş sergilemek ya da kendini bırakıvermek de mesaj içermektedir. Öğretmen sınıf içinde gergin bir şekilde hareket etmemeli, rahat, çevik ve zinde olarak hareket etmeli ve öğrenciyi rahat ettirmelidir (Koç, 2011: 156-157). Eğitimcinin sınıfta duracağı yer çok önemlidir ve bedeninin duruş şekli de sınıfın öğrenme iklimini etkilemektedir. Öğretmen bir yerde sabit olursa veya çok hızlı hareket ederse öğrenciler kendisini takip etmekte zorlanırlar. Öğretmenin kendisine ait bir hareket alanında gezinmesi ve bunu yavaş bir şekilde yapması, bulunduğu yerden bir başka noktaya hareket ederken anlatım akışı ile uyumlu olması gereklidir (Şimşek, 2000: 63-64). Ders esnasında öğretmenin öğrencilerin kendisini rahat görebilecekleri bir alanda anlatım yapması, genellikle ayakta ve bir gazetenin açıldığındaki kapladığı alanda iletişim kurması gereklidir. Tahtaya gidip gelmesi sakın şekilde olmalıdır. Ayrıca ihtiyaç hissettiğinde kısa süreli bir şekilde elini cebine koyması da mümkündür (Özbent, 2007: 272). Öğretmenlik mesleği açısından öğretmenin duruşu önemli bir özelliktir. Kambur bir şekilde öğretmenin ellerini bağlayarak durması doğru bir duruş şekli değildir. Böyle bir duruş şekli öğrencilerin gözünde enerjisi bitmiş, yorgun ve hayattan bıkmış bir öğretmen profili çizer. Bu tür davranışlar öğretmenin otoritesini bitirir ve disiplin yönünden de zafiyete sebep olur. Öğretmen her zaman canlı, dinamik, enerjik ve hayat dolu bir görünüm sağlamalıdır. Bu iyimser görünüm öğrencileri pozitif yönde etkileyecek, öğrencilerin de dinamik ve enerjik olmalarına neden olacaktır (Çalışkan vd.,

2006: 55). Neticede öğretmen sınıf içi ve dışındaki genel duruşu enerjik ve çevik yapısı, hareketlerinin ve anlatımının uyumlu olması öğrencilerde olumlu hava oluşturacaktır.

Eller

El kol hareketleri beden dili kullanılırken en çok dikkat çeken özelliklerdir. Kişinin duygu ve düşüncelerini ifade ederken el ve parmak hareketleri sözel olmayan iletişimde son derece etkilidirler. Bu nedenle fikirlerin ifade edilmesinde en çok işe yarayan ve düşünceleri konuşturan organlar ellerdir. Konuşma esnasında bu organların kullanılması kaçınılmazdır (Zıllıoğlu, 2014: 174). İnsanın kendisini ifade etmesinde en etkili ve duyarlı organı ellerdir. El hareketleri konuşmaya ritim ve vurgu katarak düşüncelerin duygusal etkisini ortaya çıkarmaktadır. Konuşmacının el ve kol hareketlerine bakarak ruhsal ve psikolojik durumu hakkında ipuçları elde edilebilir (Yatkın, 2003: 55). İletişim kurarken aktarılan konular verilen mesajlar el hareketleri ile güçlendirilir. Eller kaynağın içinden geçirdiği duygu ve düşüncesinden ilk olarak etkilenen organlarıdır. İletilen mesajlara göre ellerin hareketlerinin uyumlu olması olumlu etki oluştururken, ellerin ilgisiz ve uyumsuz hareket etmesi olumsuz etki yaratacaktır. İnsanın el becerisinin gelişmesi beyninin biyolojik gelişimi ile doğru orantılıdır. Kişinin hayallerini elleri gerçekleştirir (Çalışkan vd., 2006: 61). İletişim kurulan ortamın durumuna göre eller ve kolların kullanımı çeşitli anlamlar taşır. Öğretmen ders anlatırken el ve kollarını kullanarak dersin anlatımını kolaylaştırır. Böylece dersini daha etkili bir şekilde işler ve konuların daha iyi kavranmasını sağlar. Anlatan kişinin iletişim becerisine bağlı olarak eller öne, yana ve yukarı doğru açılabilir ve parmaklar uygun şekilde pozisyonunu belirler (Yazıcı ve Altun, 2019: 186). Bu da dersin etkili işlenmesine neden olur. Eğitim ortamında öğretmenin el, kol ve parmak ile yaptığı hareketler mesaja etki etmektedir. Avuç içlerinin açık olması iletişime öğretmenin açık olduğunu ifade etmektedir. İşaret ederken parmaklarını kullanması tehdit anlamına gelir ve öğrenciyi tedirgin eder. Bunun yerine elle işaret edilmesi daha uygun olarak görülmektedir. Bu şekilde işaret edildiğinde öğrencilerin odak noktası tek bir öğrenciye yönelmeyip belli bir bölgede bulunan öğrencilerin üzerine dağılmaktadır. Ellerin göğüs ve karın üzerinde bağlanması da olumsuz bir etki bırakabilir. Bunun yerine serbest bırakılması ya da arkada tutulması özgüven şeklinde anlaşılmaktadır (Şimşek, 2000: 64). Öğretmen sözel mesajları iletirken el, kol ve parmaklarını doğru ve uygun kullanırsa olumlu mesajlar iletmiş olur. Olumlu mesajlar alan öğrenci de eğitim açısından pozitif bir şekilde etkilenir.

Ayaklar

İnsanın ayakta durmasını ve dengesini sağlayan organı ayaklardır. Ayaklar ele göre daha az etkiye sahiptir. Ayakların şekli ve hareket tarzı da öğrencinin dikkatini etkileyebilir. Öğretmenler herhangi bir sağlık sorunu yok ise ve ders ortamı da uygunsa ayakta ders işlemelidir. Oturması gerektiğinde de ayaklarını ritmik bir şekilde sallaması doğru olmaz. Masanın altında ayakların ritmik bir şekilde sallanması bedeninde titremesine neden olur. Bu durum da öğrencilerin gözünde öğretmenin ciddiyetini bozar ve öğrencilerin dikkatini dağıtabilir (Şimşek, 2000: 65). Ayakta iken bir ayağının ucunu yere değdirip bacakları arasında üçgen şeklini oluşturan öğretmen sınıfa yabancı olduğunu gösterir. Bu duruş şekli de öğretmenin öğrencilere yabancı olduğunu ve mesafeli olduğunu ifade etmektedir (Çalışkan vd., 2006: 69). Bu tür ayak hareketlerinden öğretmenin uzak durması gerekir. Ayakların bileklerini birbirine kilitlemek de olumsuz etki bırakır. Bu şekilde oturan bir öğretmen veya öğrenci içindeki duygusunu ve öfkesini gizlemeye çalışmaktadır (Çalışkan vd., 2006: 69). Ayak bilek hareketleri de öğretmenin duygularını yansıttığından öğretmenin farkında olarak bunlara dikkat etmesi gerekir. Oturma biçimi de öğrencileri rahatsız edecek şekilde olmamalıdır. Öğretmen duruşuna yakışmayan oturuş biçimi rahatsız edici olur ve öğrenci algısında olumsuz bir şekil oluşturur.

Yüz İfadeleri

Sözsüz iletişimde insanların yüz ifadeleri iç dünyalarında olup bitenleri karşı tarafa aktaran önemli bir göstergedir (Kartarı, 2014: 215). İnsanın yüzü birçok duyu organını barındıran ve kasların çoğunluğunu taşıyan karmaşık bir sinyal sistemidir. Kişiler yüzleri ile duygusal tepkilerini karşı tarafa aktarırlar. Yüzler insanın mutluluklarını yansıttıkları veya olumsuz durumlarını gizledikleri organlarıdır (Yazıcı ve Altun, 2019: 181). Bir kişinin aktardığı mesajların alıcıda bıraktığı etki yüzündeki ifadeden anlaşılır (Kartarı, 2014: 215). İletişimde yüz ifadelerinde gösterilen mimikler etkili olmaktadır. Olumlu ya da olumsuz duygular insanın yüzüne yansır ve iletişimde alıcı bu durumdan etkilenir. Uzmanlara göre insan iletişimde bulunurken, 250 bin değişik ifadeyi yüzü ile yansıtabilmektedir. Eğitim iletişiminde de böyle güçlü bir kapasiteye sahip yüz ifadelerinin kullanılması eğitsel sürecin başarısını da artıracaktır. Öğretmenlerin özellikle olumsuz yüz ifadeleri kullanarak öğrencilerin cesaretlerini kırmamaları ve arkadaşlarının yanında onları küçük düşürecek yüz hareketlerinden kaçınmaları gerekmektedir. (Şimşek, 2000: 65). Eğitim sürecinde öğrencilerin yüzüne bakmak çok etkili bir mimiktir. Ağzını sıklıkla kapatan, burnuna sürekli dokunan, dudaklarını sıkı sıkı kapatan, kaşlarını çatan, yanağını sürekli kaşıyan, kaşlarını devamlı yukarıya kaldıran öğretmen duygularını kontrol edemiyor demektir. Bu tür yüz hareketlerinden öğretmenin uzak durması gerekmektedir. Ancak bu yüz ifadeleri tamamıyla hiç kullanılmayacak şekilde anlaşılmaz (Özbent, 2007: 282).

Jest ve mimikler esas ve ikincil olarak iki gruba ayrılmaktadır. İlk grupta yer alan esas jest ve mimikler düşünce ve duyguların desteklendiği hareketler olarak belirtilmektedir. Esas jest ve mimikler ise anlatım, toplumsal ve öykünme-tanımlama şeklinde üç grupta değerlendirilmektedir. Yüzün ortaya çıkardığı ifadeler, jest ve mimikleri kişinin biyo-psikolojik durumlarını gösteren hareketlerdir. Genel olarak insanlarda ortak olarak bulunan hareketler mutluluk, korku, öfke, şaşkınlık, üzüntü ve tiksinti gibi duygulardır (Ergin ve Birol, 2005: 133). Bu temel duygu ve psikolojik durumların iletilmesi bakımından evrensel bir boyutun da olduğu söylenmiştir (Zıllıoğlu, 2014: 176). İnsanın yüzünde mimikleri harekete geçiren birçoğu çift olarak bulunan 20 adet kas grubu bulunmaktadır. Bu kasların gevşemesi halinde birçok durum farklı şekillerde anlatılabilir. Yüz kasları sayesinde, bir duruma yönelik tepki gösterilirken alındaki kaslar, göz kapakları, göz çevresindeki kaslar, ağız çevresi, dudaklar ve çevresindeki kaslar hareket etmektedir (Habacı vd., 2013: 1648-1649). İnsanın yüzü, mimikleri, kullanım şekline bağlı olarak birçok duygu ve anlamı içermekte olup iletişimde önemli bir etkiye sahiptir. Öğretmenler tarafından gösterilen mimikler eğitim iletişimde etkili olmakta ve öğrencinin başarısını pay sahibi olmaktadır.

Öğretmen, öğrencisi ile yürüttüğü iletişim sürecinde temel evrensel yüz ifadeleri sayesinde etkili olmaktadır. Bir konunun ne derece anlaşılıp anlaşılmadığını da öğrencinin yüzünden anlayabilir.

Gözler

Gözler, iletişimde en etkili organlardan birisidir. Gerek sözlü gerekse sözsüz iletişimde gözler her an iletişimi sürdürürler ve birçok anlam içerirler. Bu anlamlar içinde bulunulan duruma göre farklılık gösterir. Sözel bir iletişim anında kaynak veya alıcıdan birisinin göz temasını kesmesi onun ilgisiz olduğunu gösterir (Selçuk, 2001: 134). Gözler bedenın en konuşkan organıdır. Gözlerin büyümesi, küçülmesi, kısılması, parlaması, sönükleşmesi, bakış yeri ve süresi birçok şey anlatır (Cebeci, 2003: 57). Kişiler iletişim kurarken önemli işlevi olan göze odaklanırlar. Çünkü gözler en iyi duyma aracıdır. Kişinin dinlendiği ancak kurulacak göz teması neticesinde anlaşılır. Gözler aynı zamanda duyguların karşı tarafa iletilmesinde kullanılan en etkili araçtır. Yüzdeki tüm organlar dikkate alındığında birçok şiirin ve şarkının gözlerle ilgili olduğu görülecektir (Yazıcı ve Altun, 2019: 182). Yüzdeki ifadeler arasında en farklı olanı gözlerdir. İnsanlar daima karşıdakinin bakışlarına önem verirler. Yapılan bir araştırmaya göre, ilişkide bulunan kişilerin olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmeleri gözlerin durumuna bağlı olarak tespit edilmektedir. Gözlerin bu konuda önemli bir rolü vardır. Karşılıklı konuşmada karşıdakinin gözlerine bakan, bakışlarını yere değil yukarı yöneten kişiler olumlu; bunların

tersini yapanlar ise olumsuz olarak nitelendirilmektedir (Zıllıoğlu, 2014: 173). İletişim anında karşısındakinin yüzüne bakmayan kişilerin samimiyetlerinden şüphe duyulmaktadır. Bir şeye inanmak isteyen kişi genellikle “bunu gözümün içine bakarak söyle” diyerek doğru olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Dahası, eğitim iletişiminde öğretmen ve öğrenci arasındaki fiziksel uzaklığın akademik başarıyla anlamlı bir bağ içinde olduğu bilinmektedir. Diğer bir ifadeyle, ön kısımda oturan öğrencilerin başarı puanları, arka kısımda oturanlarınkine oranla genelde daha yüksek çıkmaktadır. Bunun açıklaması ise zeki öğrenciler ön sıralarda bulunmaktadır şeklinde değildir. Ön sıralarda oturan öğrenciler göz teması kurarak iletişimi sürekli hale getirmekte ve derse katılımları fazla olmaktadır. (Şimşek, 2000: 65-66). Bir kişinin iletişim anında karşısındakinin doğrudan gözlerine bakması ona ve anlattıklarına değer verdiğini sözel olmayan bir şekilde iletmesi anlamına gelmektedir (Büyükalın Filiz Vd., 2011: 141).

Eğitim iletişiminde göz temasının öğrenci ve öğretmen arasında önemli bir sessiz konuşma aracı olduğu görülmektedir. Öğretmen sözlü olarak konuları anlatırken göz temasını kurmalı, sustuğunda da yine göz teması ile öğrencileri ile bağımlı devam ettirmelidir. Ders anlatırken anlatılan konunun öğrenci tarafından ne düzeyde anlaşıldığını onların gözlerine bakarak anlayabilir ve konuyu tekrar edebilir. Öğrenciler bakmadan ders anlatan öğretmenle öğrencinin iletişim kurması zordur ve öğrenci motive olamaz. Örneğin ders anlatırken gözleri sürekli dışarı veya havaya bakan bir öğretmen sadece bir şeyler anlatan biri olarak görülecek ve öğrencinin dikkatini toplayamayacaktır. Öğretmen sevgiyi gözleri ile aktarabilir, derse girişinde sınıfın sessizliğini de gözleri ile sağlayabilir. Sınıf içinde öğrenciler bakarken tek bir öğrenciye odaklanmamalıdır. Bu durum öğrencileri rahatsız eder. Ders anlatırken öğrencilerin geneline bakarak sınıf hâkimiyetini sağlamalıdır.

Gözler genel olarak değerlendirildiğinde şu mesajları verir.

- a. Dikkatin ve uyanıklığın seviyesini gösterir.
- b. Samimi bir ilişkinin başlatılmasını ve devam ettirilmesini sağlar.
- c. Etkileşimi sağlar
- d. Tutum değişikliğine etki eder.
- e. Duygusal etkileşimi ve iletişimi sağlar (Yazıcı ve Altun, 2019: 182-183).

Eğitim süreçlerinde öğretmenin gözleri ile öğrencileri sürekli takip etmesi anlam ve duyguları doğru bir şekilde yönetmesi gerekir. Sınıf hakimiyetinde de gözlerin etkisi yadsınamaz.

Ses Tonu

Ses konuşma anında boğumlanan ve işitilen ögedir. Ses konuşma yapan kişinin söylediği sözcükleri yansıtanın yanı sıra, konuşmacının tutumunu, duygularını, alanına hakimiyetini ve kendisine olan güveni de yansıtır (Koç, 2011: 111). Konuşma esnasında ses alıcılar tarafından net anlaşılmalıdır. Sesin konuşma ortamında dengeli olması, çok zayıf veya yüksek tonda olmaması gerekir. Yine sesin çok yavaş veya hızlı olması da alıcıların dinlemesini olumsuz etkiler ve kaynak için yetersiz bir durum oluşturur. Yavaş konuşan kaynaklar alıcı kimseler açısından sıkıcı olurken hızlı konuşmak da anlamaya engel olur. Bu nedenle sesin net bir şekilde duyulması konuşma hızının ve ses tonunun dengeli bir şekilde ayarlanması gerekir. Sesin tınısının hırıltılı, iştmei rahatsız edici şekilde olması, fazlaca yumuşak olması, gevrek olması da iletişimi olumsuz yönde etkiler. İletişim sürecinde konuşurken duygu ve anlatım durumuna göre sesin yükseltip alçaltılması ve sese canlılık verilmesi gereklidir. Nefesin doğru ayarlanması kelimelerin tam ve düzgün çıkarılması düzgün bir diksiyonla hitap edilmesi ve kelimelerin uygun şekilde telaffuz edilmesi de doğru bir iletişim açısından önemlidir.

Öğretmenlerin sınıf içindeki ses tonları ve hızları öğrenci ile iletişimlerini etkilemektedir. Kısık sesle, aynı ses tonunda, hızlı veya çok yavaş konuşmak, sesleri doğru bir şekilde çıkarmamak, öğrencilerle olan iletişimi bozar. Aktif bir dinlemenin olabilmesi ise belli bir hızda konuşmaya bağlıdır.

Çok yavaş şekilde konuşmak, karşıdaki dinleyicilerin dikkatlerinin dağılmasına ve ilgilerinin başka yöne yönelmesine yol açar. Çok seri konuşmak ise karşıdakilerin konu hakkında düşünememelerine ve anlayamamalarına neden olur (Yazıcı ve Altun, 2019: 184). Öğretmen ve öğrenci iletişimde, anlaşılacak şekilde ses tonunun ayarlanması, fazlaca bağırılmaması, ders boyunca ses tonunun sabit kalmaması, öğrencilerin derse olan dikkatini dağıtacak şekilde çok yavaş konuşulmaması ve öğrencinin söylenenleri anlayabilmesi için de çok hızlı konuşulmaması gerekli ve önemlidir. Tercih edilen öğretmenler özellikle seslerini ustaca kullanan öğretmenlerdir. Bu sebeple etkili bir ders anlatımında sesi kontrol ederek konuşmak gereklidir (Şimşek, 2000: 66). Bir dersin anlaşılması öğretmenin açık seçik, net yavaş, tüm öğrencilerin duyabileceği şekilde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek konuşmasına bağlıdır. Öğretmenin hızlı bir şekilde konuşması dersin anlaşılmasına engel olur ve öğrenciler ders ile ilgilenmemeye başlarlar (Özbent, 2007: 285). Öğretmenin ders anlatırken sesini en iyi biçimde kullanması gereklidir. Ders süresince öğretmenin ses tonunda canlılık olmalı, yavaş veya hızlı konuşmamalı, hırıltılı ve bozuk seslerden uzak durmalı, konunun durumuna göre seste iniş ve çıkışlara dikkat ederek etkili bir şekilde anlatım yapmalıdır. Türkçeyi kurallarına uygun olarak kullanmalı, yöresel söylem tarzından kaçınmalı, kelimelerin telaffuzlarını net ve düzgün yapmalıdır. Öğretmen ses ve telaffuz konusunda kendisini yetiştirmeli ve diksiyonuna dikkat etmelidir.

Kişisel Alanların (Bölgelerin) Düzenlenmesi

İletişim sürecinde kişiler arasında mesaj alışverişi yapılırken kullanılan mesafenin de bir anlamı bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre mesafenin kişiler arası iletişimde sözel mesajlar verilirken birtakım etkilerinin olmasının yanında, başlı başına sözel olmayan bir iletişim biçimini de oluşturmaktadır (Koç, 2011: 161). İletişimde mesafe, duyguların dile getirilmesinde, ilişkilerin tanımlanmasında ve birtakım mesajların iletilmesinde sözsüz kod işlevi görmektedir. Beğendiğimiz ve sevdiğimiz kişilerle mesafemizi genişletirken beğenmediğimiz veya sevmediğimiz kişilerle mesafemizi daraltırız. Toplum içinde konum olarak bize yakın kişilerle mesafemizi yakın tutarken, konum olarak eşit görmediklerimizle mesafemizi uzak tutarız ve bu şekilde konuşuruz (Zıllıoğlu, 2014: 180). Öğretmenler sınıfta öğrenci ile mesafelerini belirlerken de birtakım mesajlar vermektedirler. Bu mesajları doğru verebilmek için de öğretmenin öğrencisi ile mesafesini doğru bir şekilde ayarlaması gerekmektedir. Sınıf içinde öğretmen mesafesini ve duracağı yeri ayarlarken kendi beğendiği yeri tercih etmek yerine öğrencilerin en iyi şekilde öğrenebilecekleri konumu ve mesafeyi tercih etmesi gerekir. Öğretmen sınıfta her zaman öğrencileri ile mesafesini doğru bir şekilde ayarlayarak korumalıdır (Aktaran: Habacı vd., 2013: 1644).

Öğrenciler ailelerinden ve yaşadıkları çevreden kişiler arası mesafelerinin nasıl olması gerektiğini öğrenirler. Bu mesafelerin doğru ayarlanması öğrenci için önemlidir. Aynı zamanda öğrenciler kişiler arası mesafelerini korumaları gerektiğini ve bunun kendileri için bir gereklilik olduğunu aile içindeki eğitimden alırlar. Kişiler arası mesafeler genellikle şu şekilde açıklanmıştır. Çok yakın alan (mahrem alan, içli dışlı alan, kişisel alan, sosyal alan, ortak (genel alan) (Ergin ve Birol, 2005: 141-146). Mahrem alana kişiye en yakın olanlar ve aile fertleri girebilir. Başkaları bu alanı işgal ettiğinde kişiler rahatsız olur, kaçmaya çalışırlar. Kişisel alan, yakın arkadaş, eş, dost ve akrabaların daha çok kullandığı, el ve omuza dokunulabilen alanları ifade eder. Öğretmenin bu iki alana dikkat etmesi ve girmemesi uygun olur. Öğrencilerin mahrem ve kişisel alanını korumak öğretmenlerin önem vermesi gereken bir husustur. Sosyal alan ise kişilerin aile ve akrabaları dışında az tanıdığı ve tanımadığı kişilerle oluşturduğu alandır. Sosyal alanlar uzak ve yakın olarak iki şekilde ifade edilir. Ortak alanlar ise bireylerin birbirlerini tanımadıkları ve ilişkilerin resmi olarak sürdürüldüğü alanlardır (Aktaran: Habacı vd., 2013: 1644-1645). Bu mesafeler birçok araştırmacıya göre değişmektedir. Edward Hall'a tespitine göre, mahrem alan 0-46 cm, kişisel alan 46-120 cm, sosyal alan 120-350 cm, genel alan ise 3,5 metreden daha uzak olan alandır (Akt: Ergin ve Birol, 2005: 143). Öğretmen özensiz bir şekilde öğrencileri ile olan

mesafesini asla bozmamalı ve bu konuya sürekli olarak dikkat etmelidir (Ergin ve Birol, 2005: 142). Öğretmenler zorunlu olmadıkça öğrencisine yaklaşıp kişisel alanına girmemelidirler. Kişisel alanların işgali öğrencide rahatsızlık ve huzursuzluk oluşturur. Bu durum öğrenmeyi de engelleyebilir. Bu nedenle öğretmenlerin ders içinde veya dışında öğrencileri için en uygun mesafeyi belirlemesi eğitsel iletişim açısından önemli ve gereklidir.

Eğitim İletişiminde Alıcı (Öğrenci)

İletişimde kaynağın mesaj iletmek istediği ve farklı sebeplerle etkilemek istediği unsur, hedef veya alıcı olarak ifade edilmektedir. Eğitim iletişiminde de öğretmen kaynak öğrenci alıcı şeklinde ifade edilir. Öğrenci kendisine kaynak tarafından gönderilen mesajlar ile davranış değişikliğine yöneltilmektedir. Eğitsel iletişimde alıcı da geri dönütlerde bulunarak kaynak durumuna geçebilmektedir. Eğitimde, iletişimi tasarlarırken veya önceden belirlenmiş bir takım eğitim uygulamalarını yaparken öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate almak gerekir (Şimşek, 2000: 129). Eğitim süreçlerinde öğrencilerin bireysel ve gelişimsel özelliklerine dikkat etmek gereklidir. Çünkü eğitim programının uygulanmasında öğrencilerin beden ve zihin gelişim düzeylerinin bilinmesi önemlidir. Bu hususlara dikkat edilmezse etkili bir eğitim yapılamaz. Yaş gurubuna ve gelişim düzeyine göre ders anlatamayan öğretmen başarısız olur. Kavrama ve algılama düzeyi öğrenciye göre değişebildiğinden eğitim süreçlerinde hedeflenen davranış ve tutum değişikliğini yapabilmek ve anlamada, kavramada oluşabilecek sorunların önüne geçmek için öğrenci iyi tanımak gerekir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerin gelişim dönemlerini ve yaş guruplarındaki özelliklerini bilmesi gerekmektedir. Bu dönemler Piaget'e göre; duyuşal devinim dönemi (0-2 yaş), işlem öncesi düşünce dönemi (2-7 yaş), somut işlemler dönemi (7-11 yaş) ve örgün işlemler (11 yaş ve sonrası) şeklindedir. Aynı zamanda Erikson da insan gelişimini psiko-sosyal açıdan incelenmiş ve sekiz dönem olarak ifade etmiştir. Güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş), özerkliğe karşı kuşkuçuluk (1-3 yaş), girişkenliğe karşı suçluluk (3-6 yaş), üstünlüğe karşı zayıflık (6 -12 yaş), kimliğe karşı rol karmaşası (12- 20 yaş), yakınlığa karşı yalıtılmışlık (20-40 yaş) üretkenliğe karşı durgunluk (40-65 yaş) bütünlüğe karşı dağınıklık (65 yaş sonrası). Piaget daha çok biyolojik gelişimi dikkate alırken, Erikson ise psiko-sosyal yönden gelişime dikkat etmiştir. Erikson aynı zamanda gençlik ve yetişkinlik dönemlerini de detaylandırarak ele almıştır (Şimşek, 2000: 129-133). Her iki gelişim evreleri konusunda öğretmenin bilgi sahibi olması gereklidir.

Maslow da ihtiyaçların sınıflanmasını yaparak ihtiyaçlar hiyerarşisini ortaya koymuştur. Maslow'a görüşüne göre; fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, takdir ve saygı, kendini gerçekleştirme aşamalarından oluşan insanın ihtiyaçları giderilmesi gerekmektedir. Bireyler öncelikle yeme, içme, dinlenme vb. fiziksel nitelikleri karşılamaya çalışır. Bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra diğer ihtiyaçlara yönelir. Öğrenci de en temel fiziksel ihtiyaçları tamamlandıktan sonra öğrenme ihtiyacına yönelir. Öğrenciler fiziksel ihtiyaçlar sağlanmadan dikkatini öğrenme sürecine çeviremez. Fiziksel ihtiyaçların karşılanmasında kendisinin, ailenin, okulun ve toplumunda bazı sorumlulukları vardır (Ergin ve Birol, 2005: 156-157). Temel fizyolojik ihtiyaçlarını gideren bir öğrenci kendisini ikinci aşamada güvende hissetmek ister. Kendisini güvende hissetmeyen öğrencinin öğrenmeye odaklanması güç olacaktır. Öğretmenin öğrencisine karşı güven oluşturması gerekir. Bundan sonraki ihtiyaçlar ise öğrencinin toplumsal ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçlar sevgi görme, ait olma şeklinde ifade edilir. Arkadaşları arasında sevmek ve arkadaş gurubuna ait olmak öğrenciyi mutlu eder. Takdir ve saygı ihtiyacında ise hem öğretmenleri hem de arkadaşları arasında onaylanmayı arzu eder. Bu ihtiyaçlarını gideren öğrenci, kendi içinde güven duyar ve öğrenmeye yönelik rahat bir ortamda olduğunu hisseder. Son aşamada ise öğrenci kendisini gerçekleştirme ve ortaya koyma ihtiyacını gidermek ister. Kendini gerçekleştirirken öğretmenin rehberliğine ve desteğine ihtiyaç duyar. Öğrenci kendini gerçekleştireceği ve yeteneklerini gösterebileceği bir ortam bulamazsa diğer ihtiyaçların giderilmesi yeterli olmamaktadır. Öğretmen, bu süreçte öğrencisinin kendisini gerçekleştirebilmesi için, gereken ortamı ve imkânı hazırlaması

gerekmektedir (Ergin ve Birol, 2005: 157-158). Öğretmenin sınıf iletişiminde öğrencilerin ihtiyaçlarını doğru analiz edip bunları gidermeye yönelik tedbirler alması ve iletişimi bu doğrultuda yürütmesi önem arz etmektedir.

Eğitim süreçlerinde öğrencinin bireysel farklılıkları da önem verilmesi gereken diğer bir konudur. Bireysel farklılıklar öğrencinin çok yönlü öğrenmesine neden olur. Yetenek, ön bilgi, öğrenme biçimi, güdülenme ve denetim odağı en önemli bireysel farklılıklar şeklinde ifade edilmektedir. Öğrenciler her alanda yeteneğe sahip olmamakla birlikte bireysel olarak farklı alanlarda kendilerini gösterebilirler. Öğrenme ortamında bireysel yeteneklerin ortaya çıkarıldığı zengin ve farklı öğrenme ortamı oluşturulmalı ve öğrencilere bireysel yeteneklerini gösterme fırsatı sağlanmalıdır.

Öğrencilerin ders konuları ile ilgili ön bilgilerinin olması da öğrenme sürecinde etkili olmaktadır. Konuları önceden tanıyan ve hazırlıklı olan öğrenciler korkmadan ve cesurca öğrenmeye fırsat bulurlar. Üzerlerinde herhangi bir tedirginlik hissetmezler. Her öğrencinin geçmiş bilgileri ve deneyimleri çeşitli olduğundan ön bilgi düzeyleri de farklılaşabilmektedir. Öğretmenin bu durumun farkında olması ve öğretme stratejilerinde farklı yöntemlere başvurması gerekmektedir. Bazı öğrenciler bütüncül yaklaşıma sahip olabilirken, bazıları çözümleyici ve parçalara yoğunlaşan bir özelliğe sahip olabilmektedir. Öğretmenin bu hususları göz önüne alarak eğitim öğretim ve iletişim süreçlerine devam etmesi gereklidir. Ayrıca öğrenciler hem içsel hem de dışsal yönden güdülenebilmektedir. Güdüleme ve dikkati toplama konusunda da öğretmenin çaba sarf etmesi gerekir. Öğrenme sürecinde bireysel farklılıklardan bir diğeri de denetim konusudur. Bazı öğrenciler iç denetim ile kendilerini kontrol eder ve öğrenmeden zevk alırken bazı öğrenciler dış denetim ile öğrenme sürecini yürütürler. Başarıyı bu şekilde sağlamaya çalışırlar (Şimşek, 2000: 133-141). Tüm bu bireysel farklılıklar öğretmenin öğrenci ile olan iletişimini çeşitlendirmesini gerektirir. Başarılı bir eğitim iletişimi için bu yönde öğretmenin öğrencileri ile ilgili ön hazırlıklar yapması, ders planlamalarını buna göre oluşturması ve öğrencilerini tanıması önemlidir.

YÖNTEM

Bu çalışma ilgili alanda literatüre dayalı kuramsal (teorik) bir araştırma şeklinde yapılmıştır. Literatürde yer alan kaynaklara ulaşırken özellikle öğretmenlik mesleği alanında yazılmış eserler kütüphanelerde yer alan kaynaklar taranarak elde edilmiştir. Ayrıca iletişim alanındaki kaynaklara hem kütüphanelerden hem de YÖK tez verilerinden ve Google Akademik üzerinden taramalar yapılarak ulaşılmıştır. Öncelikle iletişim konusunda alanda yazılan eserler taranmıştır. Genel iletişim süreçleri çerçevesinde öğretmenlerin niteliklerinin neler olabileceği konusunda inceleme yapılmıştır. İletişimde temel öğeler bakımından öğretmen niteliklerinin tespiti yapılmıştır. Sonrasında eğitim öğretim açısından öğretmenlerin iletişim yönüyle taşımaları gereken niteliklerin neler olabileceği kaynak taraması yöntemi ile tespit edilmiştir. Böylece ilgili literatürler gözden geçirilmiş iletişim süreci açısından öğretmen nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada konu ile ilgili alanyazındaki kaynaklar taranması sonucunda ve özellikle iletişim sürecinde öğretmenlerde bulunması gereken niteliklerin neler olabileceği öncelikle incelenmiştir. Aynı zamanda eğitimde iletişim ve özellikle iletişim süreçleri ve öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler araştırılıp tespiti yapılmıştır. Tespit edilen bulgulara göre öncelikle genel iletişim ve eğitim iletişimi çerçevesinde kaynak olarak ifade edilecek olan öğretmende bulunması gereken nitelikler Tablo 1 ve Tablo 2’de belirlenmiştir.

Tablo 1

Genel İletişim Süreci Bakımından Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler

Kaynak Açısından	Güvenilirlik, iletişim becerisi, sevilme, saygınlık, kaynağın fiziki görünümü, tutumlar, empati yeteneği, eğitim seviyesi, çevresel, toplumsal ve kültürel öğelere dikkat etmesi
Hedef-Alıcı Açısından	Öğrencinin ihtiyacını dikkate alması ve öğrencinin hazır bulunuşluğunu sağlaması
Mesaj-ileti Açısından	Öğretmenlerin ilettikleri konuları anlamlı ifade etmeleri, beş duyu organına hitap etmeleri ve mesajları doğru anlaşılacak şekilde göndermeleri
Kanal ve Araç Açısından	Öğretmenin gönderdiği mesajların hangi tür kanallarla göndereceğini iyi bilmesi gereklidir. Bazen sözlü, bazen yazılı, bazen resimler aracılığıyla bu işlem yapılır. Öğretmen alıcı konumundaki öğrencinin durumuna göre bir kanal seçmesi gereklidir
Kod Açısından	Öğretmenin sözlü veya sözel olmayan iletişimde kelimeleri ve sembolleri doğru kullanması ne anlama geldiğini bilmesi ve Türkçeyi doğru kullanması gereklidir
Kod Açma Açısından	Öğretmenin ilettiği mesajların anlaşılması konusunda öğrencisini iyi tanıması bireysel farklılıklarını ve kavramlara yükleyebilecekleri anlamları iyi bilmesi gerekir. Ortak yaşantı alanlarını artırması gereklidir. Bunun için de öğrencilerini tanımaya yönelik çalışmalar yapmalıdır.
Geribildirim Açısından	Öğretmen konuların anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda öğrenciden yazılı veya sözlü çalışmalarla geri bildirim almalıdır. Anlaşılmayan konuların neden anlaşılmadığı üzerine tespitler yaparak yeniden konuları işlemesi ve bu konuda yöntemler geliştirmesi gerekir. Bu konuda öğrenci görüşlerine sıklıkla müracaat etmelidir.

Tablo 2

Eğitim iletişimi sürecinde kaynak olan öğretmende bulunması gereken özellikler

Eğitsel Yeterlikler	Genel kültür, alan bilgisi, öğreticilik becerileri
Kişilik Özellikleri	Güvenilirlik, çekicilik, sabır, sevgi-hoşgörü, düzenlilik, yönlendiricilik, araştırmacılık
Beden Dili Sembolleri	Görünüş, giyim, duruş, eller, ayaklar, yüz ifadeleri, gözler, ses tonu, kişisel alanların (bölgelerin) düzenlenmesi. Eğitim İletişiminde alıcı konumunda olan öğrencilerin ihtiyaçlarını ve bireysel farklılıklarını gözlemek

Genel iletişimde kaynak ile eğitim iletişiminde kaynak olan öğretmen arasında bazı özelliklerin ortak olduğu anlaşılmıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen bilgilere göre, öğretmenlerin iletişimlerinin öğrenci gelişimine etki ettiği görülmektedir. Bu konuda önemine binaen alanda daha fazla çalışma yapılması önem arz etmektedir. Özellikle kaynaklar içerisinde öğretmen iletişimi konusunda az sayıda eser olduğu tespit edilmiştir. Burada elde edilen veriler ışığında öğretmenlerin iletişim süreci açısından niteliklerinin detaylı bir şekilde ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Öğrencinin hayata hazırlanması, bir üst öğrenime geçişle ilgili hazır olması, yükseköğretime ve alanına hazırlık aşamalarını ifade eden okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite hayatını etkileyen temel unsurlardan en önemlisi öğretmendir. İletişim açısından öğretmenin donanımlı olması öğrenci ile doğru iletişim kurarak onun gelişimine katkı sunması dikkatle takip edilmesi gereken bir husustur. Bu noktada aslında ülke ekonomisine katkı sağlayacak insan gücünün de doğru olarak organize edilmesinde bu iletişimin etkisi görülmektedir.

Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri incelendiğinde iletişim konusunun daha fazla ele alınması gerektiği ifade edilebilir (M.E.B., 2017: 16). Bu kitapçıkta 3. Yeterlilik alanı olan Tutum ve Değerler kısmında İletişim ve İş birliği yeterliliği içerisinde iletişim konusuna değinilmiştir. Bu şekilde ele alınan öğretmen niteliklerinin az sayıda olduğu anlaşılmaktadır. İletişim süreci açısından öğretmen niteliklerinin daha geniş şekilde ele alınması gerekmektedir. Öğretmen ve öğrenci arasındaki eğitim öğretim faaliyetleri iletişim niteliğinin detayları ile birlikte yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının iletişim konusuna daha fazla önem vermesi mesleğe başlayacak öğretmenlere katkı sunacaktır. Bu konuda hem meslek öncesi hem de mesleği yürüten öğretmenlere yönelik çalışmalar yapılmasının bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Alanyazında yapılan incelemeler neticesinde öğretmenlerin iletişim konusunda kendilerini geliştirmeleri ve öğrenci ile bağ kurarken sözlü veya sözel olmayan iletişime önem vermeleri gerektiği görülmektedir. Öğretmenlerin bu konuda daha iyi olması için meslek öncesi yükseköğretim kurumlarında eğitim almalarının yanısıra uygulamalı eğitimlere ayrıca önem verilmesi gerekmektedir. Modern iletişim araçlarını kullanmada da öğrencilerin dikkatini çekecek uygulamaları kullanabilmeleri önem arz etmektedir. Öğretmenlik görevinin icrasında iletişim eğitim öğretimin kaliteli ve nitelikli olması açısından önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin meslek öncesinde yetişmeleri sürecinde bu konuda dikkatli bir eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin eğitim açısından iletişim süreçlerine ve öğrenci üzerindeki etkisine dair birçok konuda hazırlıklı olmaları gereklidir. Sözel ve sözel olmayan iletişimin öğrencinin akademik gelişimi ve yaşlara göre gelişiminde dikkatle takip edilmesi gerekmektedir. Neticede öğrencilerin psikolojik, sosyolojik açıdan dengeli olmaları, topluma uyumlu ve yararlı bireyler olarak yetişmelerinde öğretmen iletişiminin değeri büyüktür. Öğretmenlik mesleği iletişim açısından değerlendirildiğinde alanyazında yapılan araştırma neticesinde birçok önemli nitelikleri içinde barındırdığı görülmüştür. Bu nitelikler öğrencinin gelişim evrelerinde büyük etkiye sahiptir. Bu niteliklere haiz öğretmenlerin yetişmesi için konunun dikkatli bir şekilde ele alınması ve değerlendirilmesi eğitim öğretim açısından önemlidir. Araştırma sonuçlarına göre şu önerilerde bulunulabilir:

Mesleğe başlamış öğretmenler için öncelikle aday öğretmenlik sürecinde öğretmenler için iletişim odaklı eğitimler verilmeli ve aday öğretmenlerin değerlendiricilerinin de bu konuda yetiştirilmesi ve izleme kriterlerinin belirlenmesi faydalı olacaktır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi eğitimlerle veya başka eğitim süreçleri ile iletişim temelli öğretmenlik konusunda eğitimlerin belirli aralıklarla yapılması gerekmektedir. Bu eğitimlerde özellikle uygulama ağırlıklı örnek ders anlatımları ve öğrenci ile iletişim şekilleri, beden dili eğitimi, duruş eğitimi, Türkçeyi doğru kullanma eğitimleri

vb. birçok alanda iletişimin temel unsurları üzerine eğitim verilebilir. 18 Ekim 2024 tarih ve 32696 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan 7528 numaralı Öğretmenlik Mesleği Kanunu’nda (M.E.B., 2024) üçüncü bölümde geçmekte olan öğretmenliğe alım süreci öncesinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kurulacak olan Akademi’de verilecek hazırlık eğitimlerinde ve uygulamalı eğitimlerde de İletişim süreci açısından öğretmen niteliklerine yer verilmesi konusu, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından değerlendirilmelidir. Kanunda belirtilen Akademide, İletişim konusunda uzmanlar ve deneyimli kişiler tarafından eğitimler verilmeli ve öğretmenliğe hazırlanan adaylar verilen eğitimlerin uygulanması esnasında da belirlenecek nitelikler gözlenmelidir. Alanında deneyimli öğretmenler de aynı şekilde hazırlık aşamaları ve uygulama aşamalarında değerlendirici olarak görev almadan önce iletişim süreci açısından hangi nitelikleri değerlendirecekleri konusunda eğitime alınmalıdır. Değerlendirme kriterleri içerisinde de bu konulara yer verilmelidir. Kanunda geçtiği üzere 2017 yılında yayınlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri çerçevesinin dışında da iletişim çerçevesinde öğretmen niteliklerine ağırlık verilmelidir. Aynı kanunun dördüncü maddesinde geçen öğretmenlik mesleğinde kariyer başlığı altında yer alan maddede öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağından oluştuğu ifade edilmiştir. Bu kariyer basamakları belirlenirken, öğretmenlerin iletişim süreci açısından nitelikleri ile ilgili değerlendirme süreçlerine yer verilmesi uygun olacaktır.

Benzer çalışmalar yapacak olan araştırmacıların dünyada yer alan farklı iyi örnekleri çalışarak karşılaştırma yapmaları önemli olacaktır. Böylece öğretmen yetiştirme sürecinde iletişim süreci açısından öğretmen niteliklerinin dünyada farklı örneklerde nasıl uygulandığı tespit edilecektir.

Bu alanda akademik çalışma yapacak kişiler açısından da konu detaylı araştırmaya değerdir. Araştırmacıların da öğretmenlerin iletişim temelli nitelikleri ve etkilerini çalışmalarında fayda vardır. Yine araştırmacıların bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı’na elde ettikleri sonuçları ve iletişimin öğretmenlik mesleğindeki etkileri konusunda raporlar sunmaları faydalı olacaktır. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının da iletişim konusunda öğretmen olacaklara yönelik eğitim vermesi ve uygulamalı eğitimlerde buna dikkat edilmesi öğretmen adaylarının gelişimine katkı sunacaktır.

Acknowledgment

Bu çalışma Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU danışmanlığında, Rahim ÇİMEN tarafından tamamlanan “Din Öğretiminde İletişim Temelli Algılanan Öğretmen Nitelikleri Ve İ.H.L. Öğrencilerinin Okul Aidiyetine Etkisi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Ethical approval

Çalışmamız etik onayı gerektirmiyor.

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

REFERANSLAR

- Açıkalın, A., Turan, S. (2018). Bir Anlam Köprüsü İnşa Etme Aracı Olarak Okullarda Etkili İletişim. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Arı, R., Deniz, M. E. (2008). Sınıf Yönetimi. 2. Baskı, Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Aydın, A. (2017). Sınıf Yönetimi. 19. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, N. (2009). Etkili İletişim Stratejileri. İstanbul: Kum Saati Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Bayraktar, M.F. (1997). İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri. 5. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları Nu.6.
- Bilgin, B. (1998). Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ankara: Gün Yayıncılık.
- Büyükalın Filiz, S., Özdemir, s., Yüksel, G. Ve Diğerleri. İletişim ve Etkileşim. (Editör: M. Çağatay Özdemir). Sınıf Yönetimi. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 125-154.
- Cebeci, S. (2003). Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Cebeci, S. (2018). Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim. Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları.
- Cemaloğlu, N. İnal, K. Celkan, H., (2014). Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul. (Editör: M. Çağatay Özdemir). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Pegem Akademi, 132.
- Certel, H. (2008/2). Din-İletişim İlişkisi ve Dini İletişim Engelleri. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 21,127-158.
- Çalışkan, N., Karadağ, E., Çalışkan, F. (2006) Eğitim, İletişim ve Öğretmenin Beden Dili. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çelik, V. (2002). Sınıf Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dodurgalı, A. (1998). Ailede Çocuğun Din Eğitimi. 2. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları Nu.123.
- Ergin, A., (2012). Eğitimde Etkili İletişim. 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, A., Birol, C. (2005). Eğitimde İletişim. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergun, M., Ergezer, B., Çevik, İ., Vd. (1999) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Ocak Yayınları.
- Furat, A.Z. (2009). Yaygın Din Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Yeri: Televizyon Örneği. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19,38. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/10003> (Erişim: 27.11.2024).
- Gökçe, O. (2013). İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılırım. 2. Baskı. Konya: Çizgi Kitabevi
- Güngör, N. (2011). İletişime Giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürüz, D., Eğinli, A.T. (2011). Kişiler Arası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller. 2. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd.Şti.
- İplikçi, H. G. (2015). İletişimde Modeller ve Kitle İletişim Modelleri. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 7 (2), 17. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/438028> (Erişim: 27.11.2024)
- Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z. (2014). Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş. 16. Baskı. İstanbul: Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San. Tic. Ltd. Şti.
- Kartarı, A. (2014). Kültür, Farklılık ve İletişim Kültürlerarası İletişimin Kavramsal Dayanakları. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaya, A., Yüksel-Şahin, F., Siyez, D.M. ve diğerleri (2019). İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler. (Editör: Alim Kaya). İnsan İlişkileri ve Etkili İletişim. 14. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 1-32.
- Kaya, M. (1998). Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum. Samsun: Etüt Yayınları.
- Kayaalp, İ.(2002). Eğitimde İletişim Dili. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Koç, A. (2011). Din Eğitiminde Etkili İletişim. 2. Baskı. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Küçük, M., Orhon, N., Eriş, U. Ve diğerleri (2012). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci. (Editörler: Nezih Orhon, Ufuk Eriş). İletişim Bilgisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1-13.

- file:///C:/Users/User/Downloads/%C4%B0leti%C5%9Fim-1%20.pdf (Erişim: 28.11.2024)
- Mısırlı, İ., (2013) Genel ve Teknik İletişim Kavramlar İlkeler Uygulamalar. 7. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2017) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Meslegi_Genel_Yeterlikleri.pdf (Erişim:23.04.2024).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Öğretmenlik Mesleği Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm> (Erişim:21.11.2024).
- Moore, K.D.(Tarihsiz) Öğretim Becerileri, (Çeviren: Nizamettin Kaya, Editör: Doç. Dr. Ersin Altıntaş).
- Öcal, M. (1991). (Temel Ve Ortaöğretimde) Din Eğitimi Ve Öğretiminde Metodlar. 2. Baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özbent, S., (2007). Sınıfta Beden Dili. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27 (2), 272. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77157> (Erişim: 28.11.2024).
- Özdemir, S., Yalın, H.İ., Sezgin, F. (2004). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. 5. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özyurt, S., (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Selçuk, Z. (2001). Okul Deneyimi ve Uygulama Öğretmen ve Öğrenci Davranışlarının Gözlenmesi. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, A. E., Bircan, İ., Karakütük, K., Ve diğerleri (2003). Meslek ve Öğretmenlik. (Editör: Veysel Sönmez). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. 3. Baskı. Ankara: Arı Yayıncılık, 305.
- Şimşek, A. (2000). Eğitim İletişimi. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Taymur, İ., Türkçapar M. H. (2012). Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4 (2), 155. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115082> (Erişim: 28.11.2024).
- Türk Dil Kurumu, (1998). Türkçe Sözlük. 9. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yatkın, A. (2003). Halkla İlişkiler ve İletişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazıcı, H., Altun, F., Kaya, A. Ve diğerleri (2019). İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler. (Editör: Alim Kaya). Kişilerarası İlişkilerde Sözel Olmayan İletişim. 14. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 165-194.
- Zıllıoğlu, M., (2014) İletişim Nedir?. İstanbul: Cem Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: The introduction section serves as the entry point to the research, providing a comprehensive overview of the study's context, rationale, and objectives. It begins by contextualizing the research topic within existing literature and identifying gaps, controversies, or areas that require further exploration. By reviewing prior studies and establishing the significance of the research problem, the introduction sets the stage for the current investigation. Furthermore, it outlines the specific aims, objectives, or research questions addressed in the study, thereby guiding the reader's understanding of its scope and purpose. Through a well-crafted introduction, researchers can effectively engage readers, justify the need for their study, and lay the groundwork for subsequent sections.

Method: The method section provides a detailed account of the research design, methodology, and procedures employed to address the study's objectives. It elucidates key aspects such as the study's design (e.g., experimental, correlational, qualitative), sampling procedures, participant characteristics, data collection methods (including instrumentation and materials), and data analysis techniques. By transparently documenting these methodological details, researchers enable readers to evaluate the validity, reliability, and generalizability of their findings. Moreover, the method section ensures research replicability by furnishing sufficient information for other scholars to replicate or build upon the study. Clear and systematic reporting of the methodological framework enhances the credibility and rigor of the research endeavor.

Findings: In the findings section, researchers present the empirical data collected during the study and report the outcomes of their analyses. This section typically begins with a descriptive summary of the data, including relevant statistics, frequencies, or distributions. Subsequently, researchers present the results of inferential statistical analyses, hypothesis testing, or thematic analysis, depending on the study's design and objectives. Data may be organized into tables, figures, or textual descriptions to facilitate comprehension and interpretation. Through the systematic presentation of findings, researchers enable readers to discern patterns, trends, or associations within the data, thereby supporting the study's conclusions and implications. It is essential to maintain clarity, accuracy, and objectivity in reporting findings, avoiding unwarranted interpretations or exaggerations.

Discussion: The discussion section offers a critical analysis and interpretation of the study's findings within the broader context of existing knowledge and theoretical frameworks. Researchers engage in a reflective dialogue, examining the implications, significance, and limitations of their findings. They contextualize their results by comparing them with prior research, identifying consistencies, discrepancies, or novel insights. Additionally, researchers explore potential explanations for observed patterns or phenomena, considering alternative interpretations or confounding factors. It is crucial to acknowledge and address any limitations or constraints inherent in the study, such as methodological shortcomings, sample biases, or data constraints. Furthermore, researchers speculate on the practical implications of their findings, offering recommendations for future research directions or practical interventions. The discussion section serves as the intellectual culmination of the research endeavor, synthesizing empirical evidence with theoretical insights and advancing scholarly discourse within the field.

Conclusion: The conclusion section encapsulates the key findings, contributions, and implications of the study, providing a concise summary and synthesis of the research journey. Researchers reiterate the main findings and underscore their significance in addressing the research problem or fulfilling the study's objectives. They reflect on the broader implications of their work, highlighting its theoretical, practical, or societal relevance. Moreover, researchers articulate the study's contributions to knowledge, identifying novel insights, methodological advancements, or theoretical refinements. Concluding remarks may also address unresolved questions, lingering uncertainties, or avenues for future inquiry. By offering closure and perspective, the conclusion section affirms the study's significance, invites scholarly dialogue, and inspires further exploration of the research topic.

Recommendation: The recommendations section offers actionable suggestions or proposals based on the study's findings and insights. Drawing upon the implications identified in the discussion section, researchers provide guidance for practitioners, policymakers, or other stakeholders. These recommendations may pertain to

practical interventions, policy changes, or future research initiatives aimed at addressing the identified issues or capitalizing on opportunities identified by the study.